

ВІСНИК ЖЕЖЕРД

- VISNYK

Свобода народам!
Свобода людині!

Спілено - політичний місячник

ЗМІСТ

Редакційна — Від електрі до інавгурації	1
Л. Фрейшин — Митрополит Андрей	4
** — Класти душу за братів, за близких	5
** — Dulce et Decorum pro Patria Mori	7
Хосе Орtega i Гассет — Бунт мас	8
М. Чировський — Рублева містерія	12
Б. Грінвальд — 1919	13
В. Т. — Південний Тироль на міжнародному форумі	14
О. Лубська — І як тут жити	15
О. Лубська — Усю снагу	15
Б. Грінвальд — Ромен і кров	15
М. Чубатий — XI міжнародний конгрес істориків і Україна ..	16
А. Орликовський — Деяць про совєтську нафтovу експансію	19
А. Височенко — Останній день комісара	20
Б. Кравців — Життя і творчість Б. І. Антонича	23
Б. І. Антонич — Слово про полк піхоти	25
П. Кізко — Москалі в українській підсоветській літературі	25
** — Повідомлення ГУ ООСЧУ	28
Д-р О. Соколович — Право на батьківщину	28
** — Організації Визвольного Фронту відзначили перші роковини смерті сл. п. С. Бандери	29

ОРГАНІЗАЦІЯ

ОБОРОНИ
ЧОТИРЬОХ
СВОБІД
УКРАЇНИ

НА ФОНД ДОПОМОГИ РОДИНІ СЛ. П. СТЕПАНА БАНДЕРИ ЗЛОЖИЛИ:

(Імена жертвводавців проголошуємо в порядку надходження)

(Продовження виказу з Балтиморе, Мд.)

По \$2.00 — Володимир Романовський, д-р Корецький, Степан Хай, Михайло Тимюк, Олекса Сідляк, Степан Гуменюк, Володимир Венгер, Роман Вітенко, Олекса Кос, Степан Купчик, Остап Стельмах, Теодор Чорний, Дмитро Козак, Михайло Хомишак, Михайло Рильський, Микола Дністрянин, Петро Тимюк, Богдан Ласюк, Осип Шоколо, Теодор Савчак, Семен Поліщук.

По \$1.00 — Степан Зарубайло, Михайло Гойн, Т. Базайко, Павло Ясиньовський, Іван Майка, Дмитро Лихолад, Йків Лисиманка, Володимир Лукаш, Андрій Захарків.

Листа ч. 907 — збірщики А. Чорний і М. Турік — \$73.00.

По \$10.00 — А. Чорний, М. Турік, С. Івшако.

По \$5.00 — І. Сливка, М. Крвачук, О. Приймак, Т. Попович, Л. О. Юзенів.

По \$3.00 — М. (нечиткий), С. Михайлишин.

По \$2.00 — П. Боднар, Гарри Кени, І. Бойко, В. Охонь..., В. Зелинський.

По \$1.00 — Лодовий, Т. Лучишин.

Листа ч. 908 — збірщик В. Мельник — \$63.00.

По \$10.00 — В. Мельник, К. Бабяк.

По \$5.00 — Ірина Когут, д-р М. Когут, полк. П. Талан.

По \$3.00 — В. Луців, Чорнодольський.

По \$2.00 — В. Сушко, Я. Сушко, Дора Харіш, О. Хархаліс, В. Чапельський, Е. Притула, Т. Процик, М. Котик, В. Козак, С. Папіж.

По \$1.00 — Л. Шавяк, І. Веновський.

Листа ч. 909 — збірщик А. Радь — \$67.50.

По \$10.00 — І. Радь, В. Верний.

По \$5.00 — П. Касіян, В. Олексюк, С. Войтович, С. Стецік, М. Войтович.

По \$3.00 — Марія Гадзаман, Ю. Іваневич.

По \$2.00 — В. Стасюк, І. Тремба, С. Яремчук.

По \$1.00 — В. Богдан, О. Гуцуляк, І. Федорчук, Д. Головей, І. Шмигулець, І. Смоляк, М. Мориняк, П. Скирчук, М. Римар, І. Малько.

По \$0.50 — І. Давиденко.

Листа ч. 910 збірщик В. Мельник — \$15.00.

По \$5.00 — О. Дуда, М. Калька.

По \$2.00 — В. Павловський, С. Ганкевич.

По \$1.00 — Я. Ханенко.

ВИЛИМАНТИК, КОННІ.

Листа ч. 916 — збірщик І. Грамяк — \$90.00.

По \$10.00 — І. Грамяк, Воскобійник, М. Тіник, Т. Лазар, П. Хома, П. Мархонь, І. Гулич, І. Лоєвич.

По \$5.00 — Г. Гайдук, М. Пятничка.

Листа ч. 917 — збірщик М. Плеш — \$63.00.

По \$10.00 — І. Василь.

По \$5.00 — М. Плеш, І. Децик, М. Майнич, М. Янович, В. Щулевський, Д. Дикий.

По \$3.00 — П. Майнич, В. Ганицький, А. Бабій, М. Антошек.

По \$2.00 — П. Колісник, А. Федун.

По \$1.00 — Кость І., Осоцький, Д. Левицький, С. Шумський, С. Хованець, М. Ленко, В. Найдух.

Листа ч. 918 — збірщик О. Руд'ко — \$98.00.

По \$10.00 — О. Руд'ко, Ю. Туркевич, І. Кульматицький.

По \$5.00 — І. Олійник, В. Курник, І. Попорис, С. Ковалів, В. Тимків, С. Карапата, М. Олексяк, В. Матвій, Т. Яблінський, М. Чипіжак, М. Хомій.

По \$4.00 — В. Олійник.

По \$2.00 — С. Авдиковський, О. Дущинський, В. Новицький.

По \$1.00 — проф. І. Нуменко, І. Коваль, М. Кудельський.

Листа ч. 920 — збірщик О. Руд'ко — \$53.00.

По \$5.00 — В. Качоровський, І. Здирко, П. Осип, М. Тимків, М. Дмитраш, М. Техловець.

По \$3.00 — І. Шпіка.

По \$2.00 — І. Гіль, І. Явірський, Ю. Туріч, І. Павалюк, М. Краковецький, В. Музика.

По \$1.00 — В. Гірчиця, К. Гаврилюк, М. Фімяк, Г. Корець, А. Цегольник, П. Лукаш, Ф. Васильчук, Г. Шкляр.

Індив. виплата — \$10.00 — Т. Яблінський.

КОЛЧЕСТЕР, КОННІ.

Листа ч. 919 — збірщик М. Парашук — \$41.00.

По \$5.00 — М. Парашук, Д. Фінів, Е. Балацький, К. Галів.

По \$3.00 — С. Перцак, Я. Товпаш.

По \$2.00 — хх, П. Качоровський, І. Кривоніс, Р. Хома.

По \$1.00 — П. Даньків, Е. Товпаш, М. Сташко, Д. Купчак, Р. Волошин, В. Кащинець, К. Хованець.

ЧЕСТЕР, ПА.

Листа ч. 938 — збірщик В. Петрик — А. Кобаса — \$313.50.

По \$25.00 — Осередок СУМА.

По \$20.00 — А. Кобаса.

По \$15.00 — І. Ваган.

По \$10.00 — Я. Захарків, В. Петрик, І. Рудницький, А. Коменданчук, В. Сич, І. Процишин.

По \$6.00 — Д. Кіт.

По \$5.00 — М. Смолій, В. Лесик, В. Пастушок, І. Янчак, І. Харів, Б. Стельмах, О. Бандерський, С. Мікита, Я. Тарнавський, П. Мисак, о. М. Збир, о. І. Зрада, М. Рущак, А. Коротко, І. Федак, Г. Волос, А. Кічула, О. Вентчак, Д. Ярема, Л. Коцюба, П. Габаль.

По \$4.00 — Д. Молодовець.

По \$3.00 — Я. Щербак, Р. Завицький, І. Космовський, Г. Ціхановський, В. Крамар.

По \$2.00 — Я. Сенюра, Д. Кучера, Ф. Бранчик, В. Батринчук, І. Михайлів, П. Шабатура, П. Візняк, В. Кузик, І. Пшеничняк, В. Волонка, Д. Паньків, І. Сальо, О. Кобиринка, Г. Ціхановський, О. Зарицький, П. Зуляк, М. Михалевський, В. Кий, М. Ліскович, А. Литнянчин, А. Щупа, П. Габаль, П. Рилько, Ф. Гроздовський, М. Бец.

ВСІМ ЖЕРТВОДАВЦЯМ ЩИРЕ СПАСИБИ!

(Продовження виказу в наступному числі)

ВІСНИК

РЕДАКЦІИНА

ВІД ЕЛЕКЦІЇ ДО ІНАВГУРАЦІЇ

Від 8-го листопада по 20-те січня Америка перебуватиме у своєрідному „інтеррегnumі”. Давня республіканська адміністрація має незабаром відійти, а нова, демократична, із демократичним президентом зайняти її місце. Підготовляється далекийдучі зміни, що до деякої міри паралізують ефектовність урядування. А тим часом зближається, мабуть, вже остання рунда в смертельному змагові між вільним світом і комуністичним бльоком. Грядуть переломові часи, в яких вирішиться питання, кому пропадати, а кому бути переможцем. І в передвиборчій кампанії в Америці обидва кандидати на найвищий пост президента, мабуть, здавали собі справу з тієї поваги хвилі, і жадний з них не відважився сказати, що він доріс до висоти завдання. Вони розробляли тільки принципи і засоби, які, на їхню думку, треба покласти в основу внутрішньої і зовнішньої політики, щоб зробити Америку якнайсильнішою. Виборець мав рішити, котрі принципи й засоби в його опінії будуть найбільш успішними в тому гльобальному змагові між Заходом і Сходом.

Кампанія була дуже інтенсивною й затяжною. В ній були глибоко заінтересовані не тільки велика більшість американських громадян, але й народи Європи, Азії та Південної Америки. А під час самих виборів делегати різних країн, замість радити над своїми справами в ОН, з найбільшою увагою стежили за перебігом виборів і розважали над їх можливим вислідом. Європейська преса повідомляла, що італійці, які майже в той самий час мали свої вибори, більше уваги присвячували Америці. Подібна ситуація була і в Японії. І хоч в тій країні поміж прозахіднім і прокомуністичним, чи пак соціалістичним, бльоками іде затяжна боротьба, трагічним виявом якої було вбивство соціалістичного лідера, а кульмінаційним пунктом вибори, і там найбільше уваги зверта-

ли на двобій між сенатором Кеннеді і віце-президентом Ніксоном. Загальне заінтересування виборами в ЗДА не важко вияснити.

Перш за все Провидіння покерувало справами й подіями так, що впродовж трьох соток років із двох малих колоній в Новому Світі, Плимуту і Джеймстлавну, розвинулася велика суспільно-політична формація, З'єдинені Держави Америки, нині по суті єдина політична, економічна й мілітарна сила на нашому гльобі, яка є ще ефектовним заборолом проти комуністичної агресії. Розуміється, що й т. зв. вільний світ і т. зв. комуністичний бльок глибоко заінтересовані в рості чи занепаді Америки. Її могутність запевняє до деякої міри вільні країни, що експансія Советів не збільшуватиметься, а сповільнюватиметься. З другого боку, занепад Америки означав би небезпеку „всесвітньої пролетарської революції”, чи пак поширення комуністично-московського панування і терору на всій нашій землі. І хоч досі ЗДА ще не багато зробили для визволення уярмлених Москвою народів України, балтійських країн, Білоруси та ін., все ж таки ці народи можуть мати більше надії на краще завтра, коли могутність ЗДА ще більше зростатиме.

Проблема політичного, економічного й мілітарного росту ЗДА була одною із перших точок виборчої кампанії. Обидва кандидати на пост президента підкреслювали конечність такого росту, хоч глибоко різнилися у засобах і методах, що вели б до цієї мети. Республіканський кандидат підтримував принцип приватної ініціативи, вільного підприємства, більшої ролі стейтових урядів і меншої — федерально-го уряду в економічному житті Америки, ступневого й повільного проведення соціальних реформ, базування політичної сили на органічному прогресі національної спільноти шляхом вільної розгри її вітальних сил. Це т. зв. кон-

сервативна американська думка, сперта на стоп'ятдесятічному досвіді ЗДА. Демократичний кандидат заступав інший погляд, а саме він домагався активної ролі держави, передусім федерального уряду, в прискоренні економічного й соціального росту ЗДА як фундаменту політичної сили, яка є конечно потрібною в умовах советської загрози. Кеннеді заявляв кількома наворотами, що Америка не використовує своєї потенції до повної міри, а зокрема, що американська господарська продуктивність зростає річно тільки на 2%, тоді як советська — на 8, а то й 10%. Програма сенатора Кеннеді, тепер уже президента-електа, сперта цілковито на теоріях економістів Кейнса і Гелбрейса, які втратили довір'я до теорії „вільної руки” і домагаються активної співпраці приватного підприємства з державою.

Тож не диво, що американський виборець так живо інтересувався виборами і так гаряче обговорював усі „за” і „проти” обох політично-економічних філософій. Він тепер у переходовій стадії між вибором президента і його інавгурацією, що відбудеться 20-го січня 1961 року. А не перестає він дискутувати ці проблеми тому, що або скористає, або втратить на них, хоч і в тому і в другому випадку позначаться вони на його кишенні. Ще важко передбачити, чи виконає нова адміністрація всі свої обіцянки, чи ні. Сен. Кеннеді вже зробив оригінальний крок, склавши візиту Ніксонові, своєму недавньому суперникові, створюючи цим небувалий в останніх десятиріччях політичний прецеденс, чим дозволяє передбачувати іновації і несподіванки. Коли новий демократичний президент справді здійснить свої виборчі клічі, тоді за чотири роки Америка виглядатиме інакше. Буде тут і державна лікарська опіка над значною частиною спільноти, розбудується школиниц-

“VISNYK” — “THE HERALD”

Published by Organization for Defense of Four Freedoms for Ukraine, Inc.

Monthly except July and August when bimonthly.
Second class postage paid at General Post Office,
New York, N. Y.

Board of the Editors

Address: P. O. Box 304, Cooper Station,
New York 3, N. Y.

тво під докладнішою контролею федерального уряду, збільшиться мінімальна платня до \$1.25 за годину, пошириться соціальне забезпечення... Ale можливо також, що громадяни ЗДА платитимуть ще більші податки, що доляр ще більше втратить свою вартість...

Однак, куди важливішою є справа зовнішньої політики. І в цьому причиня великої заинтересування закордону перебігом виборів в Америці. Американський президент має величезну конституційну владу. Він — головний командант усіх збройних сил; в його руках уся зовнішня політика, включно з укладанням договорів та економічною допомогою іншим країнам; він має право вета проти всіх ухвал Конгресу; він контролює перебіг конгресових сесій; він призначає і усуває вищих федеральних урядовців, включно з секретарями департаментів, членами президійного кабінету. Ні король Великої Британії, ні президенти Франції та Німеччини не мають такої великої влади, як американський президент, який у свої особі сполучає до деякої міри компетенції і президента і прем'єр-міністра в європейському сенсі.

В історії Америки були „слабі” і „сильні” президенти; слабі — не скористали з своїх широких конституційних повновластей, але сильні, як Лінкольн та Теодор і Френклін Рузельти залишили глибокий слід своїх особовостей на історії Америки і цілого світу. Зокрема, коли йде про Френкліна Рузельта, що, бувши визначним реформатором на внутрішньому американському ринку, допустився багатьох помилок у зовнішній політиці і причинився до теперішньої світової політичної непруги, потураючи Советам під час другої світової війни.

Яким буде демократичний президент Джан Ф. Кеннеді, голова провідної держави, сильним чи слабим президентом, і чи на добро чи на зло для решти світу уживатиме він своїх великих повновластей? А тим часом світ потрясають судороги політичного напінняття: революційні бої в Ляосі і Тайланді, неспокій в Японії, громадянська війна в Конго, комуністичне за силля на Кубі, за 120 кілометрів від території ЗДА, підсилена комуністична пенетрація в Південній Америці і Африці, революційні дії в Альжирі, напруга в Берліні, загроза інвазії на Квімой і Матсу. У всіх цих проблемах видно руку Москви.

А Кеннеді вже заявився за свободою Альжиру, чим вороже наставив супроти себе частину французів. Якщо він зреється тепер цієї своєї заяви, комуністична інфільтрація в Африці збільшиться, коли ж він обстоюватиме свою думку, то це може спричинити навіть заломання НАТО, попросту щось катастрофальне в оборонній антикомуністичній системі. Кеннеді обіцяв визволення Куби. Коли б Совети навіть і не зареагували на якісь рішучі кроки ЗДА, що є більш як певне, то все ж таки це може вороже настроїти країни латинської Америки, які можуть сприйняти ці кроки ЗДА як явне відродження „імперіалізму енків”. А на це Москва тільки й чекає. Передвиборча заява Кеннеді про Берлін, а зокрема про Квімой і Матсю, ніяк не облегшує його становища.

Однаке, чи не найважчим завданням, що стоятиме перед новим президентом, є проблема взаємин із Советським Союзом. Демократична партія до деякої міри несе на собі відповідальність за советофільську політику її президента, Ф. Рузвелта. І тому Нікіта Хрущов та-ки зараз по виборі Кеннеді на президента переслав йому гратуляційну телеграму, в якій висловив надію на поворот „дружньої атмосфери” з часів другої світової війни, ери Рузвелта, коли то Совети брали все, що можна було взяти, а Америка у своїй наївності поступалася перед їхньою нахабністю.

І тут витворюється дуже поважний парадокс. Президент-елект обіцяв забезпечувати мир і переговорювати з большевиками, хоч і застерігався, що говоритиме з Хрущовим лише тоді, коли буде мати у своїх руках аргумент сили, коли буде впovні „озброєний” для переговорів. Однаке Москва таких переговорів із „рівним”, чи „сильнішим” за себе не любить і, покликаючись на традицію демократів, може домагатися поступок, навіть перетягаючи струну в тому відношенні. Напевно нововибраний, відносно консервативний, Конгрес натискатиме на Кеннеді, щоб він не поступався. Він же сам, з другого боку, залюбки цитував під час передвиборчої кампанії слова Лінкольна, що „поділенний дім, наполовину вільний і наполовину невільний — довго простояти не зможе”. Ці слова Лінкольна стосувалися до невільництва муринів в Америці, але в устах Кеннеді вони стосуються до большевицького рабства у світі. Як

же погодити ці слова із запевненням мирної політики супроти ССР? Як же погодити ці запевнення американської мирної політики із останніми виступами Хрущова на Генеральній Асамблей Об'єднаних Націй, де він, майстерно вживаючи матеріалістичної діялектики, з класично-советською забріханістю, атакував західній колоніалізм, домагався абсолютноного визволення всіх народів з-під колоніального ярма західніх „імперіалістичних” потуг. Хрущов ані словом не згадав власного, советського колоніалізму, бо такого, мовляв, немає і не може бути. Оця хрущовська вимога покінчила із західнім колоніалізмом рівнозначна із збільшенням советського тиску на світову політику, при рівночасному домаганні американської пасивності рузвелтьєвських часів від нового президента. Чомусь дотепер часто-густо американські політики не добачали советського колоніалізму, а декотрі з них, як із сарказмом писала наша преса, воліли б навіть бачити розчленовану Америку, як розчленований ССР. Президент-елект мусітиме впovні зрозуміти советський колоніалізм, що в своїй суті куди жахливіший і безоглядніший як будь-яка західно-європейська колоніальна система будь-коли в минулому. І тільки тоді уникне він помилок попередньої адміністрації. Клясичним прикладом таких помилок була справа Суезу. Уряд ЗДА вплутався тоді в контроверсію з Англією і Францією за відносно дрібне питання суверенної плавби по Суезькому каналі, і виступив проти залишків західного колоніалізму. А Совети, користаючи з політичного замішання, розторошили і втопили в крові революцію на Мадярщині. І Хрущов, головний винуватель будапештської масакри, розпинається тепер за свободу т. зв. колоніальних народів. Обидва колоніалізми, західний і советський, є політичним злом, але західний менше брутальний, і він уже вмирає природною смертю, тоді як советський ще дуже загрозливий.

Декілька моментів із життя президента-електа Джана Ф. Кеннеді дозволяють з певним оптимізмом дивитися в майбутнє. Геройський вчинок під час другої світової війни, коли Кеннеді врятував друга із горіючого корабля, вказує на його характер. Уся дотеперішня політична кар'єра Кеннеді була стремлінням проти хвилі і течії. Він здобув пост сенатора в кампанії про-

Людомир Фрейшин

МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ

Ім'я Андрей символічно зв'язане з минулим українського народу. Давня легенда про св. Андрея оповідає, що цей Христовий апостол, у своєму місійному запалі, заплив був із горстою своїх друзів та учнів рікою Дніпром в чудесну гористу околицю. Струджені далекою дорою, висіли вони на берег Славути, щоб відпочити. І тоді св. Андрей, надхнений пророчим духом, звелів учням зробити великого дерев'яного хреста і поставити його на одній із придніпрових гір, щоб його було видно далеко-далеко, як доказ поширення Христової віри на землі, що в майбутньому зватиметься Україною. І сказав св. Апостол, за словами Нестора-Літописця: „На цих горах постане великий і славний гірод, і він пануватиме над оцими землями”.

Хоч це тільки легенда-переказ, що її правдивости ніяк історично потвердити неможливо, вона символізує собою мрії і прагнення наших предків до національно-державної величині. Переказ про св. Андрея мав би обґрунтовувати й узасаднювати покликання Богом нашого народу до цієї величині і місійності. В тому самому сенсі, хоч під іншим філософським кутом зору, про це покликання нашого народу заговорив у 20-му сторіччі і Dekalог ОУН у своему вступі: „Я — дух одвічної стихії, що поставив тебе на грани двох світів творити нове життя”.

Мабуть, цією історичною символікою легенди про Апостола Андрея керувався і молодий граф Роман Шептицький на Шептицях, коли він, вступаючи до монастиря, прийняв 13-го вересня 1929 року імені св. Андрея Первозваного політично сильної родини Ладжів у стейті Массачусетс. Номінацію яко кандидата на президента він здобув на демократичній конвенції проти волі партійної верхівки. А президентську гідність він осягнув як перший католик, перший чистокровний айриш (ірляндець), наймолодший віком президент-елект із демократичної партії, яка має марку „воєнної партії”, що вплуталася була в три війни. І це сталося під час великої міжнародної напруги, коли пахне порохом, а в такій ситуації американський виборець скоріше рішався на республіканський провід з традицією мирної політики і ізоляціонізму.

ресня 1889 р. ім'я Андрея. Вертаючись до віри і народності своїх прадідів, молодий чернець напевно плакав у своєму серці мрію винагородити свій народ своїм життям і свою службою за кривду, що її заподіяли його предки в минулому. Тут діяло Провидіння, яке знало духову силу Андрея, через національний інстинкт або поклик української крові.

В духовому зв'язку із легендарною пророчістю Первозваного Апостола Андрея стоять і народні українські звичаї під ніч його свята. І хоч цей зв'язок може не дуже тісний, він все ж таки є. Апостол Андрей випророкував майбутню велич Київської Держави і цілого українського народу, а українські дівчата в його ніч мріють про те, щоб виворожити собі свою кращу дівочу долю.

В навечір'я іменин великого Митрополита, 13-го грудня, годиться пригадати хоч кілька епізодів із життя цього новітнього апостола нашої землі. Здається, ніщо краще і влучніше не характеризуватиме його земної величині, як оця його духовна відвага завжди і всюди прямо і без остраку поступати згідно з своїм переконанням в службі ідеалів, що він собі їх вибрав, ідучи за волею Неба і за покликом української крові. І ця безмежна відвага Митрополита хай послужить нам як дороговказ і шляхетний взірець у нашему особистому поступуванні.

Ідучи за голосом совісти, Роман Шептицький рішає порвати із своєю спольщеною аристократичною родиною і повернутися до свого народу, свідомий того, що це викличе серед своїх обурення і засуд його особи. Він був свідомий також і того, що українці, гноблені та переслідувані поляками, зустрінуть його з оправданою нехіттою та недовір'ям. Довгий час стояв він осамітнений, своїми ще не прийнятій як поляк, а поляками відкинений, як відступник від польських аристократичних традицій. І коли він став станиславівським Єпископом, українська публічна опінія його просто не визнавала. Та минали роки, і Митрополит Андрей не словами, а ділами показав, що він — вірний слуга свого народу. І так, коли прийняв він переслідування поляків, німців та більшевиків і 1-го листопада 1944 року замкнув свої очі на вічний спочинок, цілий український народ, без

КЛАСТИ ДУШУ ЗА БРАТІВ, ЗА БЛИЖНІХ...

(З промови МИТРОПОЛИТА А. ШЕПТИЦЬКОГО до представників українських установ і організацій на Ювілейному Святі 16 січня 1936 р.)

За зроблену мені велику честь складаю сердечну подяку. Відповідь моя коротка. Я не заслужив на такі прояви зичливості, прихильності. Я був би щасливий, якщо міг би сказати, що виконав тільки свій обов'язок. Та цього, думаю, не можу сказати, бо знаю, скільки мені бракує до повного виконання душпастирських обов'язків.

різниці віри і політичних переконань, мов за-німів із великого жалю і смутку.

Не завагався Митрополит перед ризиковною подорожжю до Росії під прибрамим прізвищем, щоб промошувати шлях для церковного з'єднання українського народу. Не зломило його московське заслання під час першої світової війни. А коли в 1938 році варшавський уряд розпочав свій варварський наступ на Українську Православну Церкву, і коли „на всіх язиках” все мовчало, одинокий Митрополит Шептицький виступив з відважним протестом проти цього польського насильства, не оглядаючись на можливі наслідки, які могли бути для нього дуже прикрими. Тоді Він писав: „Потрясаючі події останніх місяців на Холмщині змушують мене прилюдно станути в обороні передслідуваніх наших братів, православних християн Волині, Холмщини, Підляшшя і Полісся... Коло ста церков розібрано і розвалено, многі замкнено”. Неустрашимо стояв Митрополит на своєму церковно-національному пості і під час першої совєтської окупації. А коли большевики почали втікати і ОУН(р) проголосила 30-го червня 1941 р. відновлення української державності, Митрополит своїм листом до вірних повітав цей маніфестаційний акт, хоча знав так, як знали про це й творці цього акту, що брунатний уряд нацистівської Німеччини зустріне його репресіями і терором. А в обличчі масового нищення гітлерівцями жидів у Галичині він знову відважно запротестував перед німецьким урядом, написавши до Гітлера листа, в якому затверджував варварство і заповів Божий суд над злочинцями. В умовинах гітлерівського тоталітаризму такий виступ Кир Андрея загрожував йому смертю. Та він не завагався виступати в обороні справедливості.

Але коли бачу провідників і представників наших центральних установ, я радій, що, замість говорити про себе, свій уряд та сповнені чи несповнені свої обов'язки, можу ВП. Паням, Панам і Отцям, передовсім Вам, Преосвященні, погратулювати успіхів Вашої праці. *Всі ми працюємо разом, а провідною гадкою нашої праці є любов до батьківщини, християнська любов до близнього.* Всі працюємо для добра нашого народу. І, думаю, кожний мусить признати — наші установи живуть у надзвичайно важких часах, у часах, що в них ми ледве животіємо. У цих часах наші установи виявили стільки життєвої сили, що, дивлячись на них, справді можна тою працею тішитись, і можна з країною думкою і ліпшою надією глядіти в будучину. Дозвольте мені і Ви, Панове, що як здисциплінований громадянин, який по силам і під Вашим проводом у різних товариствах та установах працюю, що зложу Вам подяку за Ваш провід. Не маю мандату дякувати у чиїмнебудь імені. Дякую сам за себе, але дякую за те, чим Ви цілому Народові і Церкві прислужилися — жертвою працею, щирою і доброю волею та Вашим знанням.

Перейду до праці духовенства й до того проводу, що його духовенство дас. Той провід називаємо загально пастируванням, пастирською працею. Це метафора, подібна до тої, якої вживаемо, коли говоримо про голови товариств. Як у цій метафорі *не маємо на думці монополю інтелектуальної праці* для голови якогось товариства, так і в пастирському уряді чи в цій метафорі *не багато ані тіні старшування*. Метафори пастиря, як панове пригадуєте собі, вживали від дуже давніх часів на означення проводу. Пригадую, наприклад, що Гомер в Іліяді Атриду Агамемнона не називає інакше, як „поймана ляон” — пастирем народів, начальним вождем армії, зложеної з різних народів, де кожний із них мав свого вождя. Але Гомер не називає нікого з них — пастирем народів. Щоб іще виразніше слову „пастир” дати якнайбільш абстрактне значення провідника, греки говорили про пастирів кораблів „поймен наон” (у Софокла), ба навіть про пастирів возів „пой-

мен охон" (Есхил). Та сама метафора є і в староєврейській літературі.

Коли ж Ісус Христос ужив того слова, вже метафору розтягнув на різні обов'язки пастиря і поміж тими обов'язками *натиск положив на головний обов'язок — класти душу-життя за овецьки*, і в тому метафора розтягнена. Такою вона перейшла у християнську літературу і в практику християнського чи церковного життя. *Класти душу за братів, за близніх, цей головний обов'язок пастиря був у Євангелії представлений як обов'язок усіх.* „І ви всі повинні” — казали Апостоли. Практика християнської любові поволі ту спершу чисто християнську прикмету розтягала, сказати б, і на ті сфери, що Євангелії були майже чужі, і люди вчилися чимраз більше й більше оцінювати те, що Христос таким яскравим словом висказав, а що в суті речі є тою жертвеністю праці, яку я перед хвилиною, Вп. Пані і Панове, подивляв. Бо душу свою кладе за братів не тільки той, що кров проливає, але й той, що життя своє кладе в службу, у працю для братів, для близніх.

Нашою задачею, метою цілої нашої праці є — людей по змозі всіх зробити лішими і щасливішими, довести їх усіх до вічного спасення, а тим часом пхнути їх вперед на дорозі правди і добра. І в Ваших обов'язках, Вп. Пані й Панове, знаєте таке положення, велич праці, високі завдання, що просто неначе Гімалая стоять на нашій дорозі. Чоловік каже собі, що треба ту велику гору перенести, і не має сили. І щоб це виконати — нігтями, пазурями, пальцями хворої руки чоловік хапається гранітної скелі і зубами кусає, щоб її скрушити, розбити в кусники і викопати собі всередині скелі дорогу крізь скелю: *щоб гору на рамена брати і двигнути її з місця*. Хто ж тих Гімалаяв на дорозі не знає? Хто ж не знає зусиль, щоб двигнути гору? Ще до того і в Євангелії ідеалом поставлено перенесення гори, і то ідеалом, що відповідає не найвищій мірі могучості та сили, а що відповідає найменшій мірі — того, що у християнстві є початком і основою віри — зеренця гірчиці.

Та як знаєте такі гори, так само знаєте і те, що одно може їх порушити, а ним є жертва життя. Так як знаєте гори, що їх треба пересунути, так само знаєте і ті хвилини, в яких життя віддати для справи стає таким обов'язком,

таким імперативом, що і найбільший боягуз прийме смерть і радо життя віддасть. Бо як цього не зробить, уже не може показатися поміж людьми. Не тільки геройська відвага, але й часами страх і стид є причиною геройського діла. Таким є положення капітана на потопаючому кораблі. Він мусить до останньої хвилини витримати на становищі, бо не сміє рятувати свого життя, як довго хоч одно життя на кораблі не є забезпечено. А якщо того обов'язку не сповнить, або якщо доля таке принесе, що він хоч би випадково вирятувався, коли інші з його корабля погибли, — він до смерті вважає це за найбільше нещастя, яке могло на нього впасти, і не сміє людям в очі подивитися.

Наша історія, хоч би лише з останніх двадцяти літ, знає не одну хвилину, що рівнялася розбиттю корабля. І кожний з нас знає і те, що історія над нами пересувається з тим докором на устах: *I ти ще живеш??!*

Зачнемо від початку світової війни. Уся наша молодь у рядах армії і від першої днини безмилосердна коса смерти починає класти їх покосами. Щоб тільки про свої переживання згадати, пригадую молодців у 20, 19, 18-ім році життя, мені близьких, моїх вихованців, питомців наших шкіл, наших бурс, що густими рядами йшли в обійми смерти, йшли, складаючи жертву зі свого життя, хоч може й не боролися за свою справу. Йшли з послуху Божій волі. Досить, що сотки їх і тисячі кров проливали і кожний із нас питав себе: Чому не я, чому мені не вільно хоч би в перших рядах життя покласти? Потім прийшли ті страшні евакуації і засуди воєнних судів, і екзекуції без судів, тaborи інтернованих там, і діти розлучені з батьками і безконечні страждання цілого народу, та передусім тих молодих, що мусіли життя своє віддати, і віддавали — видавалося — намарно. А потім прийшли Листопадові Дні. І бої, і переход нашої Армії за Збруч, і „трикутник смерті”, і лунав над нами докір історії, і ми самі себе питали: *I ти ще живеш??!* І бої з большевиками, бої з Денікіним, і неволя, і знову тaborи полонених та інтернованих, і голод на Україні, і раз, і другий раз, і третій, і знову суди і засуди... *I ти ще живеш??!*

Що серед таких відносин спомини душпастиря невеселі та тим сумніші, чим довші, це здається ясне. Але ось вартоє і досвід таких часів

і наука таких часів. Ось хоч би для Вас, Дорогі Пітомці! Бачите, скільки і які жертви принесла молодь, Ваші попередники, на кілька літ старші від Вас. Ви бачите, що ось хоч би тепер в італійській війні творяться батальйони молодих людей, що при першій нагоді з торпедою чи з бомбою у руках кидаються з аеропляна на певну смерть для ідеї, *хоч та ідея не є ідеалом ані справедливості, ані любові.* Ви бачите, як ось і ті Пані і ті Панове з пожертвуванням і часу і майна і сил працюють у своїх установах; і з богословії знаєте, що класти душу за братів — це обов'язок християнина, як обов'язком душпастиря є класти душу за своїх вірних. *Є обов'язком, себто не є християнським душпастирем той, що не кладе душі, що не проливає своєї крові.* Час, у якому в семінарії приготовляється до праці, має Вам служити на те, щоб навчитися *працею кров проливати, боротьбою зі собою самим, боротьбою зі своїми пристрастями, боротьбою зі злом, сердечним бажанням добра.* Щоб ті гори перенести, треба множися жертв, треба хоч би лиш жертв волі і наміру, щоб осягнути ті цілі душпастирської праці, що їх вказують Христові ідеали. Коли всі, кожний на своїм становищі, так жертвенно працюють, коли й Ви, Дорогі, день-у-день приступаєте до тієї школи жертв, якою є Пресвята Євхаристія — навчіться, як колись буде Вашим обов'язком поступати, працювати. Нехай не можна буде примінити до наших обставин того страшного висказу св. Письма: „*Пастирі Ізраїлю самих себе пасоша!*”! Їх ідеалом, замість спасти народ, спасти себе. Нехай ніхто з Вас не діждеться того страшного для недбалого душпастиря засуду: „*Він згине, але крови його буду домагатися з твоїх рук*”.

Боюся, що моя промова випала може занадто пессимістично чи занадто сумно, хоч думаю, що не сумно тоді, коли понад усіми бурями і завірюхами, які передбачуємо, все таки *ясна перед нами будугина. Ясна, бо справи, для яких народ жертви складає, і народи, які мають людей посвяти, такі справи і такі народи марно не пропадають.* Тому в Бозі надія, що знайдуться поміж молодими, поміж Вами, Дорогі Пітомці, люди, що *всеціло посвятається, що дійсно кров проліютъ, що підуть тими дорогами, про які говорю, що, на жаль, ними я не вмію іти.*

ПАМ'ЯТНІ ДНІ

DULCE ET DECORUM PRO PATRIA MORI

На самопосвяті і геройстві предків виховуються нові покоління, задижені своїми молодими очима у велич минулого. І так викристалізовуються юні характери, яким у майбутньому ніякі жертви і навіть смерть за шляхетні ідеали не будуть страшними, які сягатимуть завтра по найвищій рівні людської досконалості.

Коли просліджувати історію наших визвольних змагань за останні два-три десятиріччя, один знаменний факт не може не звернути нашої уваги, а саме, що серед провідних членів ОУН-УПА ми знаходимо дуже велике, переважаюче число селянських синів, дітей основної маси нашого народу, може простої, але щирої і духовно сильної, яка не раз і не два рятувала всю нашу національну спільноту від винищення і загибелі. Наша провідна суспільна верхівка або ополячувалася, або московщилася, але селяни-хлібороби, що життєвість свою черпали безпосередньо з рідної землі — чорнозему, витворювали нову, здорову верству національних провідників, що вели нашу націю шляхом до завершення політичної свободи. Іван Клімів, Олекса Гасин, Микола Свистун, Василь Білас, Дмитро Данилишин, Дмитро Грицай — от хоч би кілька імен. Вони всі сини українського села. Це щось символічне.

19-го грудня 1945 року на чесько-баварському кордоні попав у руки чеської граничної сторожі Дмитро Грицай-Перебийніс, генерал і шеф штабу УПА. Незабаром після того він згинув в тюрмі за волю своєї Батьківщини. Він волів сам собі відібрати життя, як віддати в руки ворогів будь-яку тасмницю або зрадити друзів своїх.

Життєвий шлях Дмитра Грицая, родом із Самбірщини, з села Дорожів, це був шлях самовіданої і безкомпромісової боротьби в рядах УВО—ОУН—УПА. Це його першого запроторили поляки в концтабір Берези Картузької. І це він від 1940 року став у Проводі Організації Українських Націоналістів. Із гітлерівської тюрми у Львові визволили Грицая разом із іншим визначним бойовиком — Ярославом Старухом членів ОУН. Згодом став Грицай шефом штабу УПА, як генерал Перебийніс. На тому пості був він у великій мірі душою української повстанської боротьби з большевицьким окупантам. Для України він жив і для неї віддав своє життя.

Разом із Грицаем попав тоді, в грудні 1945 року в засідку чеської поліції і Дмитро Майєвський, що теж був членом Проводу ОУН. І він також волів умерти, як зрадити ідею і чин.

**

23-го грудня минул двадцять вісім років від того дня, коли внаслідок ганебного і несправедливого засуду, внесеноого польським наглим судом, страчено Василя Біласа і Дмитра Данилишина. Судовим процесом проводив відомий україножер суддя Ягодзінський,

Xoce Ortega i Gasset

БУНТ МАС

XIII Найбільша небезпека — держава

При добром упорядкуванні публічних справ маса — це та частина суспільства, яка не діє самостійно. Таке її призначення. Вона прийшла на світ для того, щоб її вели, переконували, презентували, організували — навіть для того, щоб перестати бути масою, чи принаймні прагнути до того. Але вона не прийшла на світ, щоб робити це все сама. Їй треба орієнтувати своє життя на вищі інстанції, складені з добірних меншин. Можна скільки завгодно сперечатися, хто саме ці добірні люди, але не повинно бути найменшого сумніву, що без них — хто б вони не були — людство втратило б свої найістотніші риси, навіть коли б Європа ціле століття по-струсячому ховала голову в пісок, щоб не помітити такого очевидного факту. Бо тут іде не про опінію, що засновується на більш або менш звичайних та правдоподібних фактах, а про закон суспільної „фізики”, куди твердіший, ніж закони Ньютона фізики. У той день, коли в Європі знову запанує справжня філософія¹⁾ — єдиний її рятунок — ми знову здамо собі справу, що людина, хоч-не-хоч, своєю натурою примушена шукати собі вищої інстанції. Якщо її самій удасться знайти її, вона — добірна людина; якщо ні, вона належить до маси і мусить прийняти її згори.

Коли маса намагається діяти самостійно, вона бунтується проти власного призначення; оськільки вона це їй робить тепер, я говорю про

а оскаржував підсудних прокурор Мостовський. Засуд смерті на Біласа і Данилишина був неспівірно суворий навіть за карним кодексом польського окупантів. Це був варварський вплив ненависті поляків до українців і їхніх визвольних змагань.

21-літній Білас і 24-літній Данилишин, разом із Стариком та Жураковським, виконали з наказу ОУН напад на польський поштовий уряд в Городку, щоб придбати фонди для української революційної роботи. В перебігу акції Старик був убитий, а три інші із здобутими фондами щасливо вихопилися з рук поліції. Однаке, пізніше, коли їх всіх арештували, Данилишин заявив: „Ми вмираємо за Україну”. Засуд смерті на Біласа і Данилишина виконано у Львові. Ім не дано було права на нормальний судовий процес і заперечено можливість відкликання. Тому їхню екзекуцію треба уважати за звичайне убивство, вчинене польськими судовими органами.

бунт мас. Бо, зрештою, одинока річ, яку можна дійсно її по правді назвати бунтом, — це зрада власного призначення, повстання проти себе самого. В істоті бунт архангела Люципера не був би меншим, якби, замість того, щоб домагатися бути Богом — що не було його призначенням — він уперся бути найнижчим з янголів — що теж не було його призначенням. (Якби Люципер був росіянином, як Толстой, він, може, волів би цю останню форму бунту, яка не менше суперечить Божій волі, як та відома перша).

Коли маса діє самостійно, вона робить це єдино відомим її способом: вона лінчує. Не зовсім випадково право Лінча походить з Америки, бо Америка до певної міри рай для мас. Також не дивує нас, що нині, коли тріумфують маси, тріумфує насилиство, і з нього роблять „unica ratio”, єдину доктрину. Я вже досить давно вказав на поступовий перехід насилиства в норму²⁾). Нині цей розвиток осягнув найвищого пункту, і це добра прикмета, бо це означає, що автоматично почнеться його спад. Нині „насилиство” вже ввійшло в реторику доби, оратори і марнословці привласнили його собі. Коли якась людська реальність виконала своє призначення, розбилася і згинула, морські хвилі викидають її на береги реторики, де вона ще довго лежить трупом. Реторика — це цвінтар людських реальностей або принаймні притулок для калік. Назва переживає реальність, і, хоч вона є лише слово, вона кінець-кінем все таки є слово і завжди заховує дещо своєї магічної сили.

Але навіть коли існує можливість, що престиж насилиства, як цинічно встановленої норм

1) Щоб панувала філософія, не потрібно, щоб панували філософи — як спершу вимагав Платон, — ані навіть щоб філософували імператори, як скромно бажав він пізніше. Обидві розв'язки були б, в істоті, фатальні. Щоб панувала філософія, досить, щоб вона існувала, себто, щоб філософи були філософами. Вже майже ціле століття, як філософи займаються всім іншим, крім філософії: політикою, педагогікою, літературою та наукою.

2) Див. „España invertida”, перше видання, 1921. (стор. 35, III том, „Obras completas”).

ми, почав підупадати, ми далі житимемо під його владою, хоч і в іншій формі.

Я маю на увазі найбільшу небезпеку, що загрожує тепер європейській цивілізації. Як усі інші небезпеки, які загрожують цій цивілізації, також оця постала з неї. Мало того: вона є одним з її близьких досягнень; це — сучасна держава. Отже, ми зустрічаємо тут повторення того, що в попередньому розділі сказано про науку: плідність її зasad веде до неймовірного поступу, але поступ неодмінно веде за собою спеціалізацію, а спеціалізація загрожує задушити науку.

Те саме стосується до держави.

Згадаймо, чим була держава наприкінці вісімнадцятого століття в усіх європейських націях. Невеликою річчю! Ранній капіталізм із своїми промисловими організаціями, в яких уперше затріумфувала нова раціональна техніка, спричинив початковий згіст суспільства. З'явилася нова суспільна кляса, сильніша кількістю і потугою, ніж попередні, а саме буржуазія. Ця лукава буржуазія посідала передусім одну річ: хист, практичний хист. Вона вміла організовувати, вишколювати, давати своїм зусиллям зв'язок і послідовність. На ній, як по морю, плив крізь небезпеки „державний корабель”. „Державний корабель” — це метафора, яку перевинайшла буржуазія, що почувала себе океанічною, всемогутньою і вагітною бурями. Той корабель не був нічим особливим: він майже не мав вояків, майже не мав бюрократів, майже не мав грошей. Його збудувала в середніх віках кляса людей, дуже відмінних від буржуза: — шляхтичі, люди гідні подиву за їхню відвагу, за їхній хист володарства, за їхнє почуття відповідальності. Без них не існували б нації Європи. Але з усіма цими чеснотами серця шляхтичі завжди мали слабу голову. Вони жили другою половиною душі. Були вони дуже обмеженого розуму, почутливі, імпульсивні, інтуїтивні, словом — іраціональні. Тому вони не зуміли вивінувати жадної техніки, бо це вимагає раціональних методів. Вони не винайшли пороху. Їм урвався терпець. Неспроможні винайти нову зброю, вони дозволили міщанам — які перейняли його зі складу чи звідкись інде — використати порох і тим самим автоматично виграти битву проти шляхетного вояка, лицаря, безглаздо вкритого зализом так,

що він ледве міг рухатися в бою; йому бо ще не спало на думку, що вічна таємниця війни полягає не так у засобах оборони, як у засобах наступу. (Цю таємницю пізніше перевинайшов Наполеон)³⁾.

Оскільки держава є технікою — публічного порядку і адміністрації, — „старий режим” вісімнадцятого століття розпоряджає слабкою державою, яку з усіх боків шмагає широке, розбурхане суспільство. Несуміrnість між потугою держави і суспільною потугою така велика, що, порівнюючи тодішнє становище з часами Карла Великого, держава вісімнадцятого століття здається звироднілою. Каролінгівська держава, очевидно, була куда слабша, як держава Людовика XVI, але натомість суспільство, що її оточувало, було зовсім безсиле⁴⁾. Величезна неспівмірність між суспільною потугою і публічною потугою уможливила революцію, чи радше революції (до 1848 року).

Але через революцію буржуазія опанувала публічну владу, застосувала на державі свої незаперечні чесноти, і за одне-два покоління

3) Цей простий образ великого історичного перевороту, в якому зверхність шляхти замінено перевагою буржуазії, походить від Л. фон Ранке; але ясно, що його символічна і схематична правда вимагає чимало додатків, щоб бути зовсім вірною. Порох був відомий з непам'ятних часів. Винахід зарядної люфи належить якомусь льомбардійцеві, але він дав наслідки тільки тоді, коли вилито першу кулю. „Шляхта” вживала вогнепальної зброї в малій кількості, бо вона була за дорога. Тільки міщанські війська, під господарським оглядом краще зорганізовані, могли її широко застосовувати. Проте, лишається буквальною правою, що шляхта, репрезентована бургундійським військом середньовічного типу, була вщент розбита новим, не професійним, а міщанським військом швайцарців. Головна сила цього війська полягала в новій дисципліні і новій раціоналізації тактики.

4) Варто було б близче розглянути цей пункт і вказати на те, що епоха абсолютних монархій в Європі оперувала дуже слабими державами. Як це вияснити? Суспільство вже починало розвиватись. Чому ж, коли держава була всесильна, абсолютна, вона не розбудувала свої потуги? Вже згадано одну з причин: технічна, раціональна, бюрократична неспроможність рідової шляхти. Але цього не досить. Треба додати, що в абсолютній державі аристократи не хотіли посилювати держави на рахунок суспільства. Противно загальноприйнятій думці, абсолютна держава інстинктивно шанувала суспільство куди більше, як наша демократична держава, яка має більше розуму, але менше відчуття історичної відповідальності.

створила могутню державу, що поклала край революціям. Від 1848 року, себто від початку другого покоління буржуазних правлінь, не було в Європі справжніх революцій. Очевидно, не за браком причин, а за браком засобів. Публічна потуга зрівноважилася із суспільною. **Прощай, революціс, назавжди!** Тепер в Європі можливе лише протилежне: державний переворот.

У наш час держава стала велетенською машиною, яка працює з подивугідною видайністю, завдяки багатству й точності її засобів. Вона стоїть у центрі суспільства, і досить натиснути пружину, щоб її величезні важелі пішли в рух і з гуркотом скерувалися в будь-яку частину суспільного організму.

Сучасна держава є найвиднішим і найвідомішим продуктом цивілізації. Дуже цікаво ѹ повчально приглянувшись, як до неї ставиться маса. Вона її бачить, подивляє, знає, що вона існує, забезпечуючи її життя, однак вона несвідома того, що це — людське твориво, винайдене певними людьми і оперте на певні чесноти та передумови, які вчора існували в людях, але завтра можуть піти з димом. З другого боку, маса бачить у державі анонімову потугу, і, почуваючи, що вона сама так само анонімова, гадає, що держава — її власність. Уявімо собі, що в публічному житті якоєві країни постає якесь трудність чи проблема: маса буде схильна вимагати, щоб нею відразу зайнялася держава і зобов'язалася розв'язати її своїми велетенськими ѹ незрівнянними засобами.

Це найбільша небезпека, яка нині загрожує цивілізації: удержавлення життя, втручання держави, поглинання державою всякої суспільної спонтанності, себто знищення історичної спонтанності, яка кінець-кінцем утримує, живить і підганяє призначення людей. Коли маса відчуває якесь невдоволення або просто сильний апетит, то її дуже спокушає ця постійна і певна можливість усе здобути — без зусилля, змагання, сумніву і риску — просто натискаючи пружину і пускаючи в рух чудодійну машину. Маса каже собі: „Держава — це я”, що є абсолютною помилкою. Держава є масою лише в тому розумінні, в якому можна сказати, що дві особи ідентичні, бо жадна з них не зветься Іваном. Сучасна держава і маса збігаються лише в своїй анонімості. Але маса

справді вірить, що вона є державою, і дедалі більше буде схильна пустити її в рух під будь-яким претекстом, щоб розчавити нею всяку творчу меншість, яка її дратує — і то в будь-якій галузі: в політичній, в науковій думці, в промисловості.

Наслідки цієї тенденції будуть фатальні. Втручання держави раз-по-раз знесиловатиме суспільну спонтанність; жадне нове зерно не зможе дати плодів. Суспільство житиме для держави, людина — для урядової машини. А оскільки вона, кінець-кінцем, тільки машина, існування ѹ утримання якої залежать від живучості її середовища, держава, висмоктавши з суспільства соки, обернеться в засохлий кістяк, помре ржавою смертю машини, куди більш макабричною, ніж смерть живого організму.

Така була жалюгідна доля античної цивілізації. Немає сумніву, що імперська держава, створена Юліями і Клавдіями, була подивугідною машиною, незрівнянно досяконалішим творивом, ніж стара республіканська держава патріарших родин. Але, дивним збігом обставин, як тільки вона осiąгнула повного розквіту, вже починає підупадати суспільний організм. Вже за часів Антонінів (друге століття) держава мертвущою зверхністю тяжить над суспільством. Суспільство починає послаблюватись і вже не вміє жити інакше як на службі держави. Усе життя бюрократизується. Що тоді робиться? Бюрократизація життя приводить до його занепаду, і то в усіх ділянках. Зменшується багатство і плідність жінок. Тоді держава, щоб забезпечити свої власні потреби, ще більше форсус бюрократизацію людського життя. Бюрократизація другого степеня — це мілітаризація суспільства. Найнагальнішою потребою держави є її воєнний апарат, її військо. Держава передусім продуцент безпеки (не забуваймо: тієї безпеки, з якої народжується маса). Тому вона складається передусім з війська. Севери, що були африканського походження, мілітаризують світ. Даремна робота! Злідні зростають, матки з кожним днем втрачають свою плідність. Навіть бракує вояків. Після Северів доводиться набирати військо серед чужинців.

Чи тепер ясний цей парадоксальний і трагічний процес удержавлення? Суспільство творить собі державу, як знаряддя для кращого

життя. Тоді держава бере верх, і суспільство хоч-не-хоч починає жити для держави⁵). Але все таки держава ще складається з одиниць того суспільства. Та незадовго їх не вистачає, щоб утримати державу, і тоді треба звати чужинців: спершу далматців, потім германців. Чужинці опановують державу, а решта суспільства, первісного населення, мусить жити як їхні раби — раби людей, з якими вони не мають нічого спільногого. Ось до чого веде втручання держави: нарід обертається в м'ясо, яким живиться людське твориво, державна машина. Кістяк пожирає живе тіло, що його оточує. Рищтовання стає власником і мешканцем хати.

Коли ми це знаємо, ми із збентеженням чуємо, як Муссоліні із зразковою самопевністю проголошував, немов би нечуваний новий італійський винахід — формулу: „Все для держави, ніщо поза державою, ніщо проти держави”. Цього досить, щоб пізнати в фашизмі типовий рух мас. Муссоліні знайшов подивугідно збудовану державу — збудовану не ним, а саме тими силами та ідеями, які він поборює: ліберальною демократією. Він обмежується тим, що безоглядно використовує її; і хоч я не дозволяю собі тепер дати детальну оцінку його діла, годі заперечити, що наслідки, які він досі досягнув, не можна порівнювати з досягненнями ліберальної держави в політиці й адміністрації. Коли він чогось досягнув, то воно надто незначне, невидиме й неістотне, щоб зрівноважити зосередження надзвичайних сил, які дозволяють йому максимально використовувати ту машину.

Державний інтервенціонізм — це найвища форма, яку приймають насильство і безпосередня дія, ставши установленою нормою. За посередництвом і допомогою держави, тієї анонімової машини, маси діють самостійно.

Європейські нації вступають в етап великих внутрішніх труднощів і надзвичайно тугих проблем господарського, правничого і політичного порядку. Як же не боятись, що під володінням мас держава спробує розчавити незалежність одиниці й групи і так остаточно спустити майбутнє?

Конкретний приклад цього процесу знаходимо в одному з найтревожніших явищ останніх тридцятьох років: це величезне збільшення поліції в усіх країнах. Зріст спільнот неодмінно довів до цього. Хоч як ми до цього звикли, ми

не повинні забувати страшний парадокс, що населення сучасного великого міста для того, щоб мирно займатися своїми справами, потребує поліції, яка регулює вуличний рух. Прихильник „порядку” наївно вірить, що ці „органи публічного порядку”, які для порядку були створені, задовольняться удержувати той порядок, який він собі бажає. Неодмінно дійде до того, що вони самі будуть визначати й вирішати, який порядок вони заведуть — і це, звичайно, буде той порядок, що їм до смаку.

Оскільки ми саме торкнулися цієї теми, варто вказати, як різні суспільства по-різному реагують на дану публічну потребу. Коли десь під 1800-ий рік нова промисловість починає витворювати тип людини — промислового робітника — що більше схильний до злочину; як попередні типи, Франція поспіхом творить численну поліцію. Десь під 1800-ий рік в Англії з тих самих причин зростає злочинність, і тоді англійці здають собі справу з того, що вони не мають поліції. При кермі консерватисти. Що ж вони роблять? Творять поліцію? Нічого подібного. Англійці воліють дати собі раду із злочинністю, як можуть. „Люди погоджуються відступити місце непорядкові, вважаючи, що це викуп, який вони платять за свободу”. „У Парижі, — пише Джон Вільям Ворд, — мають гідну подиву поліцію; але вони дорого платять за її користі. Я волію, щоб кожних два-три роки зарізали півдесятка людей на Раткліфф Ровд, ніж терпіти труси, шпигунство і всі інші маєтні Фушé⁶). Це дві відмінні концепції держави. Англієць вимагає, щоб держава мала свої межі.

5) Згадайте останні слова, що їх промовив Септіма Сєвера до своїх синів: „Будьте згідні, платіть воякам і зневажайте все інше”.

6) Пор. Elie Halevy: „Histoire du peuple anglais au XIXe siècle” (I том, стор. 40, 1912).

Наша визвольна концепція, ідеологія й програма українського націоналізму мусить гітко відбивати найістотніші прагнення українського народу, в найглибшій формі, без сторонніх і ворожих сугестій і викривлень, а одночасно формувати національно-політичну свідомість.

Степан Бандера

М. Чировський

РУБЛЕВА МІСТЕРІЯ

I от Нікіта Хрущов експльодував ще одну пропагандивну бомбу. Але хоч ця містерія з рублем підготовлена передусім для міжнародного ринку, чинність її у великій мірі позначається також і на внутрішньому советському ринку. Почувши про збільшення вартості рубля, застогнали всі народи СССР від великого щастя, що їхня „родіна” така багата. Однаке, нова девальвація советської валюти надзвичайно добре подумана і скалькульована, хоч економічно й фінансово все це є блеф майже такий старий, як і самий большевицький режим. Кількома наворотами Москва змінювала свої банкноти, щоб, не оглядаючись на життєві інтереси власних громадян, якимсь чином, хоч штучно і на коротку мету, привертати баланс на своєму грошовому ринку і витягати якісь користі для державної плянової економіки.

Але заповіджена Хрущовом в 1961-му році девальвація рубля має передусім, як сказано, міжнародне значення, і щойно потім іде її внутрішня проекція. Пропагандивний характер оцієї зміни вартості рубля аж надто видний у подвійності критерій, що їх прийняв советський уряд при заміні старих грошей на нові в домашньому і закордонному відношенні.

I так, старий рубль нібито дорівнював вартості 0.22 грама чистого золота, а новий дорівнюватиме вартості 0.987412, тобто майже одного грама. У відношенні митного паритету (золотого змісту) новий рубль дорівнюватиме чотирьом старим. I такої пропорції Москва хоче досягнути на міжнародніх ринках. Іншими словами, якщо раніше офіційний курс виносив чотири рублі за одного долара, то по девальвації, переведений у січні 1961 р., один рубль має дорівнювати одному доларові, хоч по цінності золота мав би коштувати навіть один долар і кілька центів.

Однаке у вільному обміні на ринку дотепер відношення рубля до долара було як 10:1 і от коли Москва „підносить” тепер вартість своєї грошової одиниці в чотири рази, і це мало б стати міжнародним курсом, вдома вона обмінюватиме старі рублі у відношенні 10 до 1-го, тобто пересічний громадянин діставатиме од-

ного нового рубля аж за десять старих, мовби новий рубль коштував не один, а 2.2 грама золота. З цього треба зробити два основні висновки. Перший: Москва офіційно признала головокружну інфляцію рубля за останні десять років, тобто від 1950 р., коли його введено. I другий: обмінюючи десять старих рублів, які теоретично повинні мати вартість 2.2 грама чистого золота, за одного нового рубля, що матиме вартість 1 грама золота, Москва грабує своїх громадян на 60% при обміні кожного рубля. Подібний грабіж, як було сказано, робилося в СССР кількома наворотами. I це є, разом із советськими державними позиками, одною з найгірших і найбільш рафінованих форм оподаткування в СССР, добре відомий вже на Заході засіб большевицької грошової політики.

Однаке, чому саме тепер Москва вирішила змінити вартість рубля? Відповідь на це проста. Між СССР і ЗДА відбувається хоч і „холодний”, але смертельний змаг. Американський долар в поважних труднощах, вартість його, хоч поволі, але стало падає; золоті резерви ЗДА меншають через відлив золота головним чином до європейських країн у висліді пасивності американського платничого балансу. Економіка ЗДА в стані легкої знижки (репресії). А політично Америка, вичерпана довгою виборчою кампанією, приготовляється до приходу нової демократичної адміністрації. Це, так би мовити, час непевний і вельми вигідний для СССР, щоб збільшити американські труднощі. I от Совети випускають на світові ринки для міжнародних господарських операцій нову, ціннішу і стійкішу валюту, і то під час поступової реалізації хрущовської семирічки. Мовляв, СССР так знамено росте під господарським оглядом, що має вже валюту кращу як у ЗДА.

Цей пропагандивний трюк Москви може таки спантелічити декого із т. зв. невтральних. Але вдало більшій мірі цей монетарний маневр матиме вплив на сателітні держави. Торгівля між країнами комуністичного бльоку переводиться на велику скалю, при чому найбільше забезпечені і упривілейовані в цій торгівлі інтереси економіки СССР. Увівши нового, ніби кращого рубля, Москва зможе купувати від са-

телітів їхні товари ще дешевше, а продавати їм свої товари ще дорожче. Новий рубль може стати основною одиницею для всього торгово-вельного обміну комуністичних країн, включаючи їх в щось подібне як стерлінговий блок британської спільноти.

Хоч поодинокі сателітні країни і не поспішатимуть в напрямі створення такого „рублевого блоку”, політична пресія Москви їх до цього змусить. Тим більше, що вона може пропагандивно використати аргумент свого золотого рубля, мовляв, що ж є найкращі девізи. І хоч по своїй суті девальвація рубля це дійсно у великій мірі пропаганда, Совети матимуть з неї велику і далекодумчу практичну користь.

Наявним є також факт глибоких труднощів ССР із реалізацією хрущовської семирічки. Штучне збільшення вартості рубля дозволить Советам по дешевій ціні закуповувати потрібні їм матеріали вдома і закордоном для здійснення семирічного пляну, і хоч це здійснення буде далеке від ідеалу, відсотково воно все ж таки буде більше із поміччю девальвації. А успішність виконування семирічки є для Москви надзвичайно важливою річчю в її глобальному економічному змазі за приєднання невтіральних народів і для пропаганди ідеї колективного та плянового господарювання. Тим більше, що вже протягом кількох місяців московські часописи заявляють, мовляв, советський споживач став перебірливим із збільшенням продажу консумпційних товарів. Деякі сорти продуктів не мають попиту і завалюють крамниці. Проте, зростає попит на закордонні товари. Це видима втрата для плянового господарювання, а то й часткове заперечення його основного принципу як найпродуктивнішого використання економічних ресурсів. А подруге це є доказ, що, як на советські умовини, советський громадянин має забагато грошей і завелику купівельну силу. Переведена в 1961-му році девальвація у відношенні 10 до 1-го пограбує советського „обивателя”, він спокініє, і купуватиме те, що держава заплянує, а не те, чого він захоче. Це звільнить деякі продукційні ресурси для інших важливіших галузей продукції, і приверне рівновагу на грошовому ринку за засадою, що вартість грошей (рубля в нашому випадку) збільшується із зменшенням їх кількості. Москви байдуже, що мільйони

Борис Грінвальдт

1919

Прапорами райдуг — гами, гами...
Що за юні... юні... ті самі...
Чи в боях розгублені, в нестямі...
Все з піснями гами... В спів з вітрами...
Вітають...

Мати і ікона... на порозі...
На колінах — „Чи вернуся?...“ — в тризові...
За ворітами сотня... коні, коні...
Жаль розбився там... на бетоні...
Стотоном...

Гей, за ту Червону!.. Гей, за ту Калину!..
В степ, закурені криваво, линем.
— Закружляли понад тьмяним світом
шабледзвонним, волеборним мітом...
Як гимни...

В січі блискали мечі ночами.
Сонце тьмили лавами-смерчами...
Краяли країни ґрунт ножами
— Україну обвели межами...

— Мечами...

люді збідніють; що постануть мільйони індивідуальних трагедій. Все це потрібне для будови комунізму в теорії, а в практиці — для підсилення московсько-большевицького імперіалізму.

Є ще один момент у девальвації рубля, що на нього досі не звернено уваги. Москві важливо дістати долярові девізи, щоб платити за імпорт із вільних країн деяких матеріалів, окремих для колективного господарства. Також потрібно ій долярів для оплати підривної роботи п'ятої колони у вільному світі. Москва сподівається купувати за нового рубля долярові девізи по нижчій ціні вже в січні 1961-го року.

Ось так виглядає економічно-грошове тло задуманої девальвації рубля, що є, без сумніву, пропагандивним трюком, не позбавленим практичних користей для московсько-комуністичного режиму, коштом советських громадян, сателітних держав і економіки ЗДА.

В. Т.

ПІВДЕННИЙ ТИРОЛЬ НА МІЖНАРОДНОМУ ФОРУМІ

На кількох сесіях Об'єднаних Націй спеціальна комісія розглядала питання політичних і автономних прав 250.000 австрійців, які нині живуть в межах Італії, в альпійській південно-тирольській провінції на просторі 7.085 кв. км. Південний Тироль припав Італії 1919 року, по першій світовій війні та розпаді австро-угорської монархії на поодинокі національні держави.

Для звичайної людини справа австрійського Південного Тиролю є зовсім дрібною, бо що ж являє вона собою супроти таких проблем, як проблеми чорної Африки, революційних рухів у південно-східній Азії (В'єтнамі та Ляосі), питання Куби та інших центрально-американських держав, що не дають спокійно спати вашингтонським дипломатам?

Безперечно, питання Тиролю не дорівнює питанню Конга чи В'єтнаму, і перенесено його кінець-кінцем із конференційних заль Об'єднаних Націй до міжнародного суду в Гаазі не тому, що комісія ОН не зуміла чи не хотіла справедливо розв'язати це питання. Обговорення справи Тиролю в ОН протягалося для того, щоб дипломати могли знайти таку форму „розв'язки”, щоб ОН перед Італією та Австрією вийшли з чистим обличчям і щоб справа не набрала серйозного міжнародного характеру. Далі йшло про те, щоб питання *Південного Тиролю не стало пригиною внесення на форум Об'єднаних Націй не одної подібної проблеми з терену Європи та Азії, а десятків проблем з усіх кінців світу.*

Європа вже від 1918 р. упорядковувала свої державні кордони, розв'язуючи меншинні питання і тим самим уникаючи причин для більшого чи меншого розміру льокальних воєн. Та все ж таки й донині не розв'язано там ще цілої низки меншинних справ, подібних до Тиролю.

До таких справ належать: питання Семигороду (в межах Мадярщини), польського заользянського Шлезьку, словінської ще в межах Австрійської Карантії, мадярської частини південної Словаччини, альбанської території в межах Югославії, данської частини Шлезвігу та багато інших.

Окремого роду є національно-визвольні справи, які можливо вже в дуже скорому часі вийдуть на форум ОН. До них належать от хоч би питання Хорватії (незалежна між 1941-45 рр.), Словаччини (незалежна 1939—1945), Словінії, Македонії та Боснії в межах нинішньої Югославії, Каталонії й Баскії в межах Еспанії та Франції, Фереїв, принадливих до Данії, Шотландії й Валії на британських островах, Фрізії в Голландії та Німеччині і можливо ще Лужиці в Німеччині (східні) і Бретоні у Франції.

Тут не згадано цілої низки дуже важливих національних справ Східної Європи від Фінської затоки по Чорне море та Кавказ — життєвих питань семи народів або кругло 60 мільйонів людей, які нетерпляче чекають на розв'язку цих справ на майбутніх міжнародних конференціях чи знову таки на терені Об'єднаних Націй.

Таким чином, коли злагнути суть меншинного питання лише на європейському континенті, починаючи від Туреччини (курдське, вірменське, грецьке чи грузинське питання), Ірану (азербайджанське, курдське та туркменське й белуджистанське), Афганістану та Пакістану (питання Пушністану, таджиків та узбеків) і кінчаючи низкою проблем у пограниччі Індії й Бірми, Сіяму й Китаю, врешті, сuto національні, як цілість для себе, проблеми Тибету, Сінкіянгу, Шану і навіть Манджурії та Монголії, то зрозуміємо, чому в ОН, здавалося б, мізерна справа Тиролю наробила стільки перевороху. Зрозуміємо також, чому цей переполох мусів закінчитися захисткуванням, льокалізуванням і кінець-кінцем перенесенням тієї справи поза мури ОН, в тихе приміщення міжнародного суду в Гаазі.

Можемо бути певні, що якби з тирольською справою кінчалася вся проблематика світового меншинного питання, німецькомовний Тироль у межах сучасної Італії, не зважаючи на непристойне оскаржування італійською пресою боценських тирольців у... нацизмі і германофільстві, дістав би права широкої автономії, приобіцяної ще по другій світовій війні в австро-італійському договорі. А можливо, що цей маленький боценський округ повернувся б до

свого старого австрійського материка, і італійсько-австрійський спір обернувся б в дружбу та тривкий мир між обома сусідніми державами.

Тепер це питання висить у повітрі, псуєчи нерви обом спірним сторонам, а зацікавленим у цьому питанні світовим політикам подає лише надію, що „якось то воно буде”.

Рішення перенести тирольське питання на міжнародній гаазький суд доказує, наскільки слабою є організація Об'єднаних Націй. ОН не можуть бути надрядним чинником над усіма державами світу, незалежно від їх сили, не можуть по закону людської справедливості та об'єктивності заводити мир та порядок між народами, і тому перед цією міжнародною установовою стойтъ загроза піти слідами колишньої Ліги Націй.

Тирольське питання цікавить нас тому, що воно належить до проблем сучасного ревізіонізму от хоча б в просторі нашого „Українського Тиролю”, розташованого по південному боці Карпат, в межах Пряшівської області Чехословацької Республіки. Ця остання частина — закінчення нашого закарпатського „Тиролю”, який ще й нині знаходиться поза межами України — неважливо національної чи советської.

І так, як нині Віденъ завзято обстоює право боценських тирольців на власне політичне та духовно-культурне життя у межах Австрії, так, сподіваємося, свого часу домагатиметься Київ об'єднання чи значного поширення автономних прав для пряшівського Закарпаття, де проживає коло 100.000 українців.

Треба думати, що питання нашого західнього Закарпаття, яке є продовженням на південь північного лемківського простору, що нині політично входить у склад Польщі, буде розв'язуватися в сприятливіших політичних умовах на європейському суходолі, в комплексі розв'язки всього нашого прикордоння між Карпатами (Лемківщина і Посяння) та Біловежською Пущею (Холмщина і Підляшшя), і тому з більшою надією на позитивне полагодження цього питання, як його мають нині австрійці в Об'єднаних Націях.

Ольга Лубська

I ЯК ТУТ ЖИТИ

І як тут жити, мріяти, сміятись? —
Само життя накреслює похилу.
Одне знаття: на землях прадідизни
Чужих багнетів диковинні тризни.
Не знати і не відати, коли,
Котрого дня, в котру з хвилини,
Яку молитву в серце увібрати —
Чи на весілля брата,
Чи, може, мати сходить у могилу.

УСЮ СНАГУ

Усю снагу, усе душі горіння
Несу в Твій сяйний храм, Вітчизно,
Свічу убогі свічі.
Чужі вітри у вічі.
Коли б не пізно!
Окрілених сердеч говіння
З'єднає соті покоління.

Кого не буде на великім святі,
Той — недруг двічі,
Позначені пречорним імена ті
Нащадки будуть обминати.

Борис Гринвальд

РОМЕНІ КРОВ

Є. Маланюкові

Шипшини кущ. По квітку руки.
Зірвав — і гострий біль в долоні. Кров
ромена червонити пелюстки.
І ніби давнім, призабутим сном. —

Під висвист куль шалених хорів,
що лавою кильять, мов сарана,
у корчах рейки й семафори.
Убитий кінь і сторча борона.

Стіжок згорів — лиши пляма чорна.
Повзе із кимсь хтось на плечах, —
сплетіння в сутінках потворне.
Поритий занімів в безруху шлях.

Одірвана берези грива,
заквітчаний у кров і квіти луг.
Знечев'я болю зойк і гніву,
і в мене у раменах мертвий друг.
Ромені і кров — шипшина.

Микола Чубатий

XI МІЖНАРОДНИЙ КОНГРЕС ІСТОРИКІВ У СТОКГОЛЬМІ І УКРАЇНА

Щоп'ять років в одній із країн цивілізованого світу збиралася на протязі останніх чотирьох десятиріч історики всього світу, щоб робити перегляд здобутків на полі історичної науки. Таким чином останній Конгрес, що відбувався 17-18 серпня у Стокгольмі, був одинадцятим з черги, а наступний, призначений на рік 1965-ий, відбудеться у Відні для відзначення 600-літнього ювілею віденського університету.

Участь українських істориків в цих міжнародних конгресах має вже свою добру традицію: на VI Конгресі, що відбувався 1928 р. в Осльо (Норвегія), українську історичну науку представляло дві делегації, східно-українська, ведена проф. М. Грушевським, і західно-українська під проводом проф. М. Кордуби. В Осльо обидві делегації сполучилися в соборне представництво української історичної науки, на жаль, одиноке її останнє. На VII Конгресі у Варшаві (1933) взагалі не було вже істориків із Східної України, на той час було сім істориків із Західної України та еміграції, між ними п'ять з доповідями. На VIII Конгресі в Цюриху, в Швейцарії (1933), було вже тільки два історики від львівського НТШ, на IX в Парижі (1950) українську історичну науку представляв тільки один історик, пок. І. Борщак, а на передостанньому Конгресі в Римі (1955) був тільки один український історик, автор цих рядків.

МІЖНАРОДНІ ІСТОРИЧНІ КОНГРЕСИ ТА МОСКВА

Хоч міжнародні конгреси істориків у самій своїй основі є сухо науковими, однаке через саму природу історичної науки вони завжди мали, а тепер ще більше мають значення політичне. Історія — наука сухо політична, її предметом є минувшина народів, зрист та занепад цивілізації людства. Таке чи інше представлення минувшини народу перед цим могутнім зборищем істориків має також поважні політичні наслідки. Політичне значення цих міжнародних конгресів зросло, зокрема, від часу X Конгресу в Римі, в якому вперше по другій світовій війні взяли участь советські історики з виразною ціллю накинути історикам усього світу московсько-імперіялістичний погляд на історію людства взагалі, а на минуле народів ССР зокрема. Якщо на X Конгресі в Римі вони робили це несміло, студіюючи терен, то вже на останнім XI Конгресі в Стокгольмі виступили зорганізованим табором, змобілізувавши під своїм проводом цілі групи істориків з держав-сателітів — Східної Німеччини, Чехо-Словаччини, Румунії, Угорщини, Болгарії, Польщі і навіть комуністичних істориків із вільних країн з виразною ціллю: 1) накинути історичному світові марксистське розуміння історії людства, 2) накинути московський виклад історії поневолених Москвою народів, зокрема виклад історії України, цієї Ахіллевої п'ятирічної структурі советської імперії.

Також слід брати під увагу факт, що советські історики, починаючи від римського конгресу, виступають послідовно як представники єдиної советської історіографії, себто історії „одноцілого советського народу” з повним ігноруванням історії неросійських народів ССР. А далі, слід звернути увагу й на те, що в останніх десяттях роках, ще з наказу Сталіна, московські історики спрепарували сухо імперський погляд на історію України та її відношення до історії Московщини, вигадавши так звану „прапорську націю”, яка нібито існувала в далекій давнині вже від 9-го до 13-го століття, із якої нібито пізніше вилонився український народ, духовий сателіт московського народу. Ця „теорія”, діставши офіційну санкцію Центрального Комітету КПСС, стала догмою, якої ніхто в ССР не сміє квестіонувати. Іншими словами „казильона” наука історії, накинена Україні, має перебороти заражених „буржуазним націоналізмом” українців на членів одної советської нації. Таке політичне сакстрування українців при допомозі пофальшованої історії ставлять тепер у Москві як першу фазу на шляху ліквідування окремої української нації, навіть перед її масовою русифікацією.

Щоб переконати українців в межах Советського Союзу, що широкий світ історичної науки приймає московські тези про історію Східної Європи, а рівночасно, щоб переконати той широкий історичний світ у правильності московського погляду на історію України-Русі, на Конгрес до Стокгольму вислав ЦК КПСС своїх найсильніших істориків: акад. Тихомірова, проф. Рибакова, проф. Сідорова, проф. Блавацького та офіційного історика-експерта компартії в питаннях всесвітньої історії, проф. Жукова, головного редактора 20-томової Історії Людства. На тему „прапорської нації” виголошено на Конгресі аж три доповіді, що зайняли майже ціле передпівднє одного дня на одній із п'ятьох секцій Конгресу.

Советська делегація була на ділі делегацію московських істориків; так само на советській виставці історичної літератури були виставлені тільки твори, писані московською мовою. На всякий випадок привезли вони по одному представникові істориків неросійських народів, що не грали на Конгресі ніякої поважнішої ролі, зокрема одного українця, проф. Голубутського з Києва.

РЕАЛЬНА ДОПОМОГА УКРАЇНСЬКОМУ НАРОДОВІ

Не треба хіба й багато говорити, щоб ствердити, яке значення мала для української визвольної справи появя українських істориків з вільного світу на XI Міжнароднім Конгресі у Стокгольмі і якою допомогою для українського народу, позбавленого можливості перед світом зарепрезентувати нефальшовану історію України, була добре зорганізована праця українських істо-

риків на Конгресі. Доступ українських істориків з вільного світу на Міжнародний Історичний Конгрес не легкий, бо збудований Конгрес на державному принципі, а Міжнародна Екзекутива Істориків, що його скликає, складається з представників Історичних Комітетів по-одиноких держав; засідає там також советський представник, який може спаралізувати всяку ініціативу в користь українських істориків з-поза ССР. Українцеві з-поза Советського Союзу з доповідю на Конгрес можна дістатися тільки тоді, коли якийсь державний Історичний Комітет запропонує його доповідь, а це справа не легка, бо кожній державі визначається обмежене число доповідей. Одинокою щілиною, крізь яку може пройти українець-історик з-поза ССР, є програма праці Міжнародної Комісії Слов'янських Студій, де не зобов'язує засада державного представництва, бо програму доповідей організує тут директор цієї Комісії.

Щасливим збігом обставин сталося так, що на Конгресі в Римі зі становища директора Комісії Слов'янських Студій уступив француз, проф. Мазон, русофіл та советофіл, а на його місце вибрано проф. Гайнріха Шміда з Віденського університету, відомого католицького інтелектуала та приятеля українців, до речі осо-бистого знайомого автора цих рядків. Завдяки при-хильності проф. Шміда вдалося просунути на програ-му Комісії Слов'янських Студій дві доповіді українців на дві ключові теми української історії: „Київська Русь та формування східно-слов'янських націй” і „Справа Другої Української (Козацької) Держави”. Першу тему, що прямо атакувала теорію „прапоруської нації”, взяв автор цих рядків, другу, що вияснювала Пере-яславське поневолення України та зрив Мазепи, мав виголосити проф. О. Оглоблин.

Уміщення в програмі Конгресу двох дразливих для Москви тем заскочило советських істориків, бо про це довідалися вони аж тоді, коли повна програма була вже надрукована та розіслана по всьому світі. Совети заявили перед шведським Історичним Комітетом, го-сподарем Конгресу, протест, який однаке не міг бути взятий під увагу.

Українська історична наука була репрезентована на Конгресі шістьма істориками — з Америки, Німеччи-ни та Швеції. Чотири українські історики, що приїхали без доповідей, мали право забирати голос у диску-сіях, виправляючи советські погляди на кожному кро-ці. Дискусія ця буде надрукована в окремому томі Протоколів Конгресу. Створений під проводом автора цих рядків Комітет Українських Істориків ЗДА знайшов, однаке, слабу підтримку збоку центральних уста-нов американських українців, бо покликаний до жит-тя Громадський Комітет для відрядження істориків до Стокгольму зібрав невелику суму грошей і тому ціла програма участі українських істориків в Конгресі не могла бути вловні зреалізована. Важлива для україн-ської національної справи частина програми, а саме — надрукувати українські доповіді і роздати їх чле-нам Конгресу, відпала через брак потрібних для того коштів. Відрядження п'ятьох українців-істориків з Ев-ропи та Америки (крім одного) теж було б неможливе без поважної грошової допомоги американських нау-

кових установ. Все ж таки українські історики з віль-ного світу взяли участь в XI Міжнародному Історич-ному Конгресі в Стокгольмі, що згromadив 2.000 істо-риків з усіх країн світу.

ВИСТАВКА УКРАЇНСЬКОЮ ІСТОРИЧНОЮ ЛІТЕРА-ТУРИ ДЕМАСКУЄ МОСКВУ

Співпрацею Громадського Комітету та українських культурних установ була влаштована в Стокгольмі під час Конгресу виставка української історичної літера-тури, виданої у вільному світі за останніх десять ро-ків. Виставка ця була дуже вдатним заходом для української наукової інформації. Сталося так, що ви-наймлений українцями і фірмований Науковим Това-риством ім. Шевченка в Сарселі та Нью Йорку кіоск опинився у безпосередньому сусістві з советським кі-оском. Всередині його на головній стіні виднів великий напис, який інформував глядачів у французькій та англійській мовах, що це — „Українська історіографія поза межами Батьківщини”. Виставлено там було ко-ло 150 томів історичних праць. Само положення та по-рівняння кіосків без ніякої окремої пропаганди було для Советів морально розторшуючим. В кіоску ССР, формальним членом якого є „Українська Советська Со-ціалістична Республіка”, не було ані одного історич-ного твору в українській мові, а тут зараз через сті-ну стояло понад сотню томів українських історичних творів, виданих у вільному світі. Історики з усіх кін-ців світу, оглядаючи ці дві виставки, самі робили від-повідні висновки. Один чужинний історик з цього при-воду заявив: „То як же це воно так — Україна належить до Советського Союзу, а її історіографія виходить поза межами батьківщини?”

Український кіоск виводив советчиків з рівноваги. Вони знов заявили протест перед Шведським Історич-ним Комітетом, мовляв, на українській виставці пред-ставлена не наукові твори, а політична пропаганда, однаке не могли нічого вдіяти, бо виставку влаштовував не Шведський Історичний Комітет, а шведська фірма на комерційній засаді.

ЧИ БУЛА „ПРАРУССКА НАЦІЯ”? — ЗУДАР УКРАЇНСЬКОГО ІСТОРИКА З СОВЕТСЬКИМИ ВЧЕНИМИ

Праці Комісії Слов'янських Студій відбувалися впро-довж чотирьох днів перед самим Конгресом в Упсалі, старій столиці Швеції, та в осідку найстаршого уні-верситету. Там відбувався, дивлячись з українського становища, головний бій поміж українською вільною історичною науковою та пофальшованою советською історією, що позбавляє український народ його най-старшого п'ятсотлітнього періоду Київської Руси-Укра-їни, а початок українського народу відсуває аж на 14-те та 15-те сторіччя.

Першого дня на порядок програми прийшла допо-відь автора цих рядків на тему „Київська Русь та фор-мування трьох східно-слов'янських націй”, себто україн-ців, білорусинів та москалів. В одногодинній доповіді, на основі археологічних матеріалів та староукраїн-

ських і чужих джерел, доповідач доказав, що нинішні три східно-слов'янські нації творилися від самих початків окрім і самостійно, кожна в інших обставинах. Найскоріше постала українська нація, бо почала вона формуватися від 6-го сторіччя під назвою Київської Русі та русичів. Українська нація з її духововою та матеріальною культурою, під ранніми впливами цивілізованих держав середземноморського басейну, була вже сформована на лісостеповій смугі Східної Європи в 10-му сторіччі.

Внаслідок наїзду варягів, до староукраїнської держави Київської Русі прилучено етнічно чужі терени північної лісової східно-європейської смуги проти волі їх населення. Відтоді на тих неукраїнських теренах, які опозиційно ставилися до Києва, почалася цивілізаційна праця, як християнізація, введення церковно-слов'янської мови та літератури, державного права України. Коли центральна влада київських князів по смерті Ярослава Мудрого ослабла, на північних теренах лісової східно-європейської смуги почали формуватися дві нові нації — білоруська, навколо свого центру Полоцька, та московська, навколо своєї столиці Суздая, потім Володимира над Клязмою та Москви.

Вже наприкінці 11-го сторіччя головна білоруська територія відкололася від Києва. Наприкінці 12-го сторіччя наступив уже повний розрив поміж українським державним центром на півдні та московським північним сходом. Поміж Україною-Руссю та Суздалльчиною (Московщиною) вже від кінця 12-го сторіччя зростала чимраз більша ворожнеча, на що є багато джерельних доказів. Отже теорія про „прапоруську націю“ — це політична видумка советських істориків, яка не має під собою ніякої політичної підстави.

Погляди українського доповідача атакували два советські вчені, проф. Рибаков та акад. Тихоміров, квесіонуючи правильність уживання наведених українським істориком джерел. У своїй кінцевій відповіді українець ще раз застивав заквестіоновані джерела, що підтримують українську тезу, і стверджив, що існування одної „прапоруської нації“ вже в 10-му сторіччі виразно заперечено найстаршим київським літописом. Теорія про „прапоруську націю“ створена для чисто політичних цілей, щоб доказати, що українці, білорусини та москалі були колись єдиною нацією, отже нині знов повинні стати єдиною советською нацією. Політичність цієї теорії видна хоч би з того, що Центральний Комітет Комуністичної Партиї забрав у цій справі голос і потвердив цю теорію. А раз це сталося, опоненти українського погляду, не зважаючи на їх поважний науковий стаж, на ділі втратили свободу мати власні наукові погляди.

Кінець дискусії, безперечно, був прикрайм для советських учених. Присутній на цій дискусії польський історик Галецький в жовтні ц. р. на одному публічному викладі у Філаделфії про неї сказав дослівно таке: „Проф. Чубатий у Стокгольмі переконливо обстоював українське наукове становище про Київську Русь та про початок української нації проти советських учених Тихомірова і Рибакова. Дискусія була гаряча і проф.

Чубатий вийшов із неї переможно“ (за „Америкою“, 19 жовтня 1960 р.).

Дискусія на основну тему в обороні тисячолітньої індивідуальності української нації була не тільки гарячою, але й особисто для доповідача неприємною, бо йому прийшлося робити поважним ученим закид, що вони, може й всупереч власному науковому переконанню, мусять підтримувати тезу комуністичної диктатури. Однаке зробити цей закид було конечним, щоб виконати обов'язок супроти поневоленої батьківщини, творця великої культури на Сході Європи, яку Москва устами тих же вчених зводить до ролі свого прихвоя, що кінець-кінець має потонути в московському морі.

Наскільки важливим для советської історичної науки є тепер справа початків української нації, себто часів Київської Русі, видно з того, що на Конгресі советські історики Тихоміров, Рибаков, Блавацький самі поверталися до того прастарого періоду українського минулого, а саме проф. Тихоміров у своїй доповіді на тему „Початки російської історії“, проф. Рибаков у доповіді на тему „Київська Русь“ та проф. Блавацький на тему „Грецький античний світ на північних берегах Чорного моря“. По всіх трьох доповідях автор цього звідомлення забирає голос у дискусії, з'ясовуючи українське наукове становище.

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИК ЗІ ШВЕЦІЇ ТА ЙОГО ПРАЦЯ В СТОКГОЛЬМІ

Немає сумніву, що великою полегшою для групи українських істориків в їх праці на стокгольмському терені була та обставина, що на місці ми мали земляка, українського історика д-ра Б. Кентржинського, що живе в Стокгольмі і здобув собі там ім'я серед шведського наукового світу. Першого дня на програмі Комісії Слов'янських Студій мала бути друга українська доповідь проф. О. Оглоблина. Однаке через свої родинні клопоти проф. Оглоблин не міг прибути до Стокгольму і на його місце зручними заходами поставив свою доповідь д-р Кентржинський на тему „Гетьман Мазепа“. Тема ця частинно покривала тему проф. Оглоблина. В дискусії по тій доповіді забирає слово д-р Голобутський, одинокий українець з-під советської влади. Він критикував Мазепу за його соціальну політику і стверджував, що розрив гетьмана з царем Петром був непопулярний в Україні. Слід ствердити, що його критика була витримана в рямцях наукової пристойності. На ту тему в дискусії забирали слово д-р Т. Мацьків, д-р П. Феденко та д-р Я. Пеленський.

Д-р Кентржинський виступав ще як співдоповідач із шведським істориком Тамом на тему української справи в шведській політиці в часі Тридцятилітньої війни. Наш земляк вів також дуже вдатно дискусію над доповіддю советського професора Поршинева, про що широко писала шведська преса. Жував дискусії на Конгресі велися на тему національних проблем 19-го сторіччя, на тему соціально-демократичних партій 19-го та 20-го сторіч, але головна баталія відбулася навколо советських доповідей, що в той чи інший спосіб презентували засади марксистської історичної нау-

A. Орликівський

ДЕЩО ПРО СОВЕТСЬКУ НАФТОВУ ЕКСПАНСІЮ

З попередніх чисел „Вісника” читачі вже запізналися досить із питанням нафтової експансії ССРР на т. зв. сателітні країни. Тут хочемо дати ще мале доповнення, щоб з’ясувати питання нафтової експансії ССРР на країни Скандинавії та африканський, нині незалежний світ, де ще заангажовані старі нафтovі потуги світу, як Франція, Англія, Бельгія чи Голландія.

Два роки тому Москва проголосила була плян заміни кам’яновугільного палива земним газом. Советські пляновики висувають ідею (яка, до речі, вже реалізується) піднесення продукції нафти в ССРР із 145.000.000 тонн до 400.000.000 тонн в 1970 році. Рівночасно плянується досягнути в 1980 році продукцію земного газу від 650 до 700 мільйонів кубічних метрів.

Реалізація цього пляну можлива, коли взяти до уваги нововідкриті багаті газові та нафтovі поля в центральній Росії (на Поволжі) та на Далекому Сході.

Розбудовані нафтovі басейни куйбишевський, ембайський та туркменський своїм видобутком мають перевищити видобуток кавказького та мехіканського нафтovих басейнів. Незалежно від цього інтенсивно досліджується нафтovі поля на Сибіру та Далекому Сході, які мають стати поважним постачальником плинного палива для сибірських та далекосхідніх промислових осередків.

Усе це робиться для того, щоб, попри забезпечення власних потреб, значну кількість нафти вивозити закордон, до країн, які не мають власної нафти, або країн, запотребування яких на нафту дуже велике. Це в першу чергу країни Скандинавії, східно-середземноморські та новопосталі африканські країни, що хочуть мати свою морську та повітряну флоту і фабричний промисел.

У 1929 р. з ССРР, передусім з кавказьких портів в Батумі і Туапсе, вивезено нафтovих продуктів та нафти 17.000.000 тонн. Але тому, що віддалі між советським експортом осередком і північною та північно-західною Європою досить велика, заплановано побудувати нафтотяг із Ембайського басейну над Каспійським морем в сторону Балтійського моря, конкретно до литовського порту Клайпеди, де мають переливати нафту на морські танкери. Значить, коли Скандинавія матиме під боком нафту в Клайпеді, а середуща Європа з Куйбишева, добра половина європейського суходолу буде по-

назагал українська група під час праці Конгресу постійно виявляла свою участі, гідно заступаючи історичні погляди українських вчених, що їх советська диктатура позбавляє права говорити в імені свого народу та його минулого.

НОВИЙ ВІДТИНОК УКРАЇНСЬКОГО ВІЗВОЛІЛЬНОГО ФРОНТУ

За п’ять років, 1965 року у Відні відбудеться наступний XII Міжнародний Конгрес Істориків. Подібно як стокгольмський, віденський Конгрес дасть багато можливостей для українського історичного світу збросю наукі боротися за волю українського народу. Вже нині треба думати про підготову до наступного Конгресу.

Перебіг XI Міжнародного Конгресу Істориків в Стокгольмі відкрив перед нами новий, науковий відтинок боротьби за визволення України, відтинок дотепер зовсім занедбаний і легковажений більшістю еміграції. Однаке цей відтинок українського візвольного фронту мусить бути обсаджений фаховими істориками, справжніми вченими, здібними українську правду простиравти московській неправді. Звідси невідкладне завдання: присвятити особливу увагу історичним стадіям України, які є тепер майже без винятку в руках нашого ворога та звернені проти нас, на загибель України. Святий обов’язок молодшого покоління українських істориків вільного світу — вирвати цю зброю з рук противника і обернути її на оборону українського народу як правдивого господаря своєї землі на протязі 14 сторіч наших історичних часів. Поразка, завдана цьому ворогові на міжнародному терені науки, ослабить силу його наступу на Україну і піднесе на дусі прибитих Москвою українських істориків на нашій землі. А це вже буде дійсна допомога Україні!

A. Висогенко

ОСТАННІЙ ДЕНЬ КОМІСАРА

З підготованої до друку збірки „Моєму Кобзареві”

Ще дотлівали згарища недавньої війни, а розсіяні і до кінця неподолані залишки її блукаючими спалахами виринали то тут, то там на Україні. В самому стародавньому Києві чимало високих будинків, замість дахів, мали по-твірно розsvялені пашці, обгорілі, вкриті густим шаром сажі — дошкульні сліди вибухливих набоїв. Поза містом в руїнах лежали мости, за-лізничні споруди, заніміли млинини, цукроварні, обезлюднілі спустошені економії. З краю в край землі-страдниці сновигали різні каральні, ~~погані~~ збавлена імпорту нафти не лише з-поза європейських басейнів, але й європейських, зокрема з Румунії.

Таким чином треба числитися, що СССР в скорому часі стане конкурентом в експорті нафти Італії та Франції, які вклали великі суми грошей у нововідкриті нафтovі джерела в Лібії та в Сагарі, в південному Альжирі. Франція та Італія плянують із нових наftovих басейнів не лише покривати власне запотребування, але й доставляти нафту країнам Європи.

Само собою, в такій ситуації треба сподіватися великої боротьби за ринки збуту, при чому СССР завжди може таку війну виграти, маючи дешевого робітника та повну контролю над транспортом.

Бій за нафту може викликати поважну вугільну кризу в Англії, Франції чи навіть Німеччині, як країнах, що експортують кам'яне вугілля. Вже нині в Англії, за домаганням Партиї праці, обмежується довіз пливкового палива і підвищується оподаткування його. Що принесуть наступні роки — невідомо.

Можливо, що в світовому змаганні за паливо (наftове, вугільне та газове) малим державам, як Австрія, Чехо-Словаччина, навіть Польща і Східня Німеччина, прийдеться зазнати великих утрат внаслідок вимушеної за-недбання розвитку власних буровугільних осередків, бо місце вугілля в них займає советська наftа, хоч як би це суперечило національним інтересам цих держав.

продовольчі та загороджуvalльні загони; вони хотіли від українського села сліпої покори і — хліба, хліба для червоної Москви. Село ж по-нуро наїжачило, відбивалося самотужки, чим і як могло. Запах диму вітчизни не визначався тоді приемністю.

Той дим, здавалося, повною силою вдерся сьогодні сюди, до чудом збереженої залі в пухнастих килимах, з м'якими, розлогими кріслами на позолочених ніжках, з близкучими столиками, застеленими вибагливим мереживом.

Тут мова йшла про театральне мистецтво. Отож не диво, що серед присутніх можна було пізнати відомих всій Україні діячів сцени, чиї світлини дбайливо вирізували з журналів на пам'ять численні прихильники їхніх талантів. Та вони, творчі працівники, на цій нараді виконували тільки допоміжну роль. Офіційним представником партії в справах культури був тут середнього зросту, жвавий, чорнявий, Лазоришак. Він, хоч і головував на засіданні, але рішальне слово належало не йому. Повним, неподільним господарем почував себе тут Філька Череп — комісар від матросів Чорноморської фльоти.

Філька Череп прийшов сюди від руїн і згарищ, від полків, що поновно кинули Україну в московське ярмо, від свавільних дикунських ватаг, що нишпорили по селах. Одним словом, він — герой революції, переможець. Таким, принаймні, уявляв він тоді сам себе і таким його вважали всі інші, непосвячені в таємниці дальшої політики червоного Кремлю.

Матроський комісар добре вигавкався на незліченних мітингах часів громадянської війни, тому виголосити промову з першого-ліпшого питання було йому раз плюнути. Плював він і тут, крізь зуби, на пухнасті килими, перед зібраними мистцями.

Вимовно торкаючись кобури мавзера, Філька Череп підносить кулака над головою і владно виголошує:

— Ми вимагаємо все ставити на попа! — тут він випростовує з кулака великого пальця і креслить ним у повітрі замашне коло. Отже, „на попа” має означати сторч. — Мистецтво

так само мусить перекрутитися догори дригом, інакшого ми не хочемо. Революції потрібний новий театр, зовсім несхожий на буржуазний. Нашій братві не показуйте нічого такого, що не дихає одним духом з полум'яною сучасністю, бо інакше перестріляємо всіх акторів!..

Гострі вирази самопевного матроського ватажка камінням падають на голови майстрів сцени. За вийнятком одного, всі вони сидять похнюплені, злякано дивляться собі під ноги. А той один з цікавістю приглядається до постараті, до рухів комісара, уважно прислухається до кожного його слова.

Закінчивши говорити, Філька Череп неквалливо сідає в крісло, з-під лоба дивиться на своїх слухачів і тут зустрічається з сміливим, допитливим поглядом гарного, доволі ще молодого чоловіка.

— Хто він? — зацікавлюється і собі матроський ватажок, але в цей час до нього звертається Лазоришак:

— Що б ви хотіли побачити та почути на сцені?

Філька Череп відкидається на спинку крісла, повагом промовляє:

— Гармошку, розтягнуту на всю іванівську, співи з присистом, танці з підскоками, штукаря, який би ковтав вогонь та гострі ножі, а наостанку гумориста, щоб реготати до упаду.

— Для них потрібно влаштувати естрадний концерт, — з полегшенням стверджує мистецький керівник опери.

— Не можна, Наркомвоен*) вимагає показати матросам класичну річ.

— Та вони ж нас постріляють, Господи! — розплачливо стогне славетна драматична артистка.

**

Тоді у Києві відбувались дві події, що хоч по-різному, але кожна з них притягала до себе увагу місцевого громадянства. В історичному українському місті віч-на-віч зустрілися разючі протилежності сучасної доби, без можливості розминутися.

Всеукраїнський з'їзд матросів випинав назовні перемогу большевицької Москви, здобуту в руїнах, в пожежі, в крові.

*) Народний комісаріят військових справ.

Постава театром „Березіль” інсценізації поеми Тараса Шевченка, патріотичних „Гайдамаків” — це, з власного попелу, знову поставав український фенікс, вічно молодий, вічно привабливий.

Вони зіткнулися в Києві, де відразу виникло, впроваджене революцією, питання: хто кого?

Звичайний громадянин не мав жадного сумніву — матроси розженоутуть театр „Березіль”, а його керівник, Лесь Курбас, певно ще й накладе свою головою.

Ніби для того, щоб прискорити свій останній акорд, Курбас пішов на нараду до Лазоришака. Там побачив відпоручника з'їзду матросів, комісара Фільку Черепа. Незрівнянний режисер з віддалі вивчав його довго і всебічно.

Коли славетна драматична артистка розплачливо простогнала: „Ta вони ж нас постріляють, Господи!”, а Череп глузливо розсміявся, тісі ж хвилини в залі пролунав твердий голос Курбаса:

— Гаразд, я поставлю матросам „Гайдамаки” Тараса Шевченка!

**

... Заля спорожніла, тепер тут тільки двоє — Лазоришак і режисер „Березоля”.

— Що вас спонукало подати свою пропозицію? Я мав намір переконати представників російського театру дати учасникам з'їзду п'есу Горького „На дні”.

Лазоришак явно невдоволений, подратований. Він є партійним наглядачем над „Березолем”, а тому, в разі провалу „Гайдамаків”, може втратити своє власне становище в керівній верхівці міста.

Лесь Курбас рішуче заперечує:

— Вони й так перебувають на самому дні. Їх треба витягти звідти.

— Кого, матросів? — здивовано запитує партійний діяч. — Ви бачили сьогодні їхнього комісара?

— Бачив, — стверджує Курбас, — добре надивився на нього. То стихія, яку можна повернути куди слід.

Та Лазоришак не здавався:

— Матрос схиляється тільки під вогнем мавзера.

— Вовків боятися — до лісу не ходити, —

відповів приказкою Лесь Курбас і притис у попільничці недокурену цигарку.

**

Делегати всеукраїнського з'їзду матросів по береги виповнили приміщення колишнього театру Соловцева. Ніхто з них не знімає тарілчатої безкозирки, ніхто не розлучається з тяжким револьвером, що звисає аж до колін. Курять махорку, лузают насіння, перегукуються між собою від партеру до гальорки. То тут, то там несподівано з'являється Філька Чепр в супроводі трьох, з крісами в руках, матросів.

З директорської льожі незвичайну авдиторію пильно спостерігає Лесь Курбас. Думки його крутяться довкола одного питання: прорізав чи ні?

Великий режисер добре знов, що переважну більшість учасників з'їзду становлять матроси українського походження. Підступний ворог покалічив їхні душі, знівечив їхню психіку. В такому звищенному стані обплутав цих людей облудними гаслами, перетворив на вірних виконавців своїх задумів.

Ось, скинути полуду з очей, дісталися до глибинних тайніків серця й розуму матросів, кинути туди на розпал хоч одну іскру з національного полум'я — таке завдання поставив перед собою Лесь Курбас.

Тут же, в директорській льожі, неспокійно оглядається на всі боки Лазоришак. Схвильований докраю, шепче на вухо керівникові „Бerezоля“:

— Не можу навіть уявити, чим все це скінчиться!

**

На сцені — страждає Україна в минулому, поза театром — в сучасному.

— Чи зрозуміють це засліплени ворогом спричинники повторного нещаства своєї Батьківщини, які зараз дивляться на „Гайдамаків“? Тарасе, допоможи! — нечутно благає Лесь Курбас.

Геніяльний поет, близкучий режисер, вийнятково здібні актори мистецьку річ зробили відчутно реальнюю, живою, хвилюючу. Дія непомітно переходила через рампу, через оркестру, щоб полонити собою всіх присутніх у залі. Глядач поволі забуває, хто він, бо думка-

ми зріднюються з виставою, цілком втілює себе в когось із героїв. Тоді він, глядач, уже не дивиться, а уявно бере участь у видовищі, при чому само воно в його свідомості перетворюється на конкретну дійсність.

Тепер ніхто в залі не курить, не лузас на-сіння, не розмовляє. Тепер ніхто вже не вору-хується; тисячі очей — один суцільний зір, ти-сячі сердець — один суцільний ритм.

Україну, її народ, її святині-церкви зневажають, плюндрують, безчестять люті вороги. Останні соки з уярмлених людей витискає чужа влада, розгнуздані харцизяки тієї влади, навіть чужий шинкар. Кров'ю-живицею українською наливаються супостати; вона їх збагачує, вона дає їм змогу розкошувати. В тяжкій кормизі стогнути знедолені кріпаки-селяни.

Модерна сцена не стоїть на місці, а в міру потреби — обертається. За кожним рухом змінюються декорації у формі легких конструкцій, з'являються інші персонажі, виникають нові події. В такий спосіб, без перерви, швидко подається матеріал в часі і просторі. Глядач все це схоплює з непослабним інтересом, глибоко занурюється в ідею твору, починає дихати нею. Тоді в нього зникає почуття різниці між умовним і реальним, тоді він, непомітно для себе, зливається з акторами, з текстом автора, з задумом режисера, з цілою виставою. Між іншим, це новаторство в українському театральному мистецтві запровадив, досконало розвинув і оформив сам Лесь Курбас.

Тим часом на сцені починають піднімати голови борці за волю України, вже блискають їхні ножі. Ще більше лютують чужинецькі загарбники — пихаті розбишаки-конфедерати. Богнем і мечем, в ріках крові знищують усе, що українське. Грабують, мordують невинних людей, гвалтують жінок і дівчат, палять села і... бенкетують.

Так було колись, але так є й сьогодні. Оці матроси, що дивляться Шевченкових „Гайдамаків“, такі ж конфедерати, тільки не Варшави, а Москви, тільки не польського, а, на жаль, українського походження, подібні до яничарів.

В перебігу вистави явно критична хвилина: кому свої симпатії віддадуть ці незвичайні глядачі патріотичного українського твору? На чий бік стануть вони зараз: на бік борців за Укра-

їну чи на бік її поневолювачів? Або-або: або залишаться вірними собі до кінця, або могут-нє пломенисте світло незабутнього Кобзаря таки дістанеться до глибоко захованих, омертвілих тайників їхніх істот.

Ще раз обертається сцена. Знавіснілі конфедерати вдираються до хати титаря. Чесна, порядна українська людина зазнає неймовірних тортур:

Налигачем скрутили руки,
Об землю вдарили: нема,
Нема ні слова.

— „Мало муки,
Давайте приску! Де смола?
Кропи його! Отак! Холоне?
Мерщій же приском посипай!
Що? Скажеш, шельмо?.. І не стогне!
Завзята бестія! Стривай!”
Насипали в халюви жару...
„У тім'я цвяшок забивай!”

Далі дія вийшла поза текст поета Шевченка і поза задум режисера Курбаса.

Серед теміні присутні в залі не побачили, а почули, як щось з верхнього ярусу тяжко гунуло на підлогу партеру і в ту ж мить несамовито закричало:

— Братішки! Наших б'ють!

Враз із вигуком пролунав револьверний постріл.

Усі глядачі, від низу аж до самої гори, бліскавично зриваються зі своїх місць. Шалені стрибики, крики „вперед”, „в атаку”, „ура”, рясна стрілянина...

Артисти прожогом тікають геть за лаштунки. В театрі дають яскраве світло. Лесь Курбас кидається заспокоювати розлючених матросів. Але спинити їх не легко... Так титареві і не довелося впасти мертвим...

Наступного дня з'їзд матросів надіслав артистам „Березоля” три вантажних авта харчів. Передаючи в ті роки такий надзвичайно цінний подарунок, Філька Череп з глибоким звонческим тиснув руку Лесь Курбаса:

— Ви вчора зробили з мене справжню людину. Досі я був темний баран, що садив рогами скрізь, куди його тільки пхали.

— Не мені дякуйте, а йому, — помахом голови режисер вказав на портрет духового велетня України. Про себе Лесь Курбас зафіксував:

— Найщасливішим днем у моєму творчому житті став останній день комісара.

Б. Кравців

ЖИТТЯ І ТВОРЧІСТЬ БОГДАНА І. АНТОНИЧА

Пишучи передмову до посмертного видання роману Леоніда Мосенду „Останній пророк” (Торонто, 1960), я мав уже нагоду ствердити, які непоборні труднощі виникають при встановлюванні життєписних даних померлих порівняльно недавно, вже за нашого часу, письменників. Таке доводилося стверджувати у випадку Мосенду, що помер, проживши півсторіччя, 1947 року — 13 літ тому, і те саме треба ствердити, якщо мова йде про Богдана Ігоря Антонича, поета Західної України, що помер 6 липня 1937 року на 28-му році життя, 23 роки тому. Труднощі ці більші, як не раз при встановлюванні біографії, наприклад, українських письменників XIX століття.

Не знають добре біографії Антонича не тільки колишні його друзі, товарищи з Львівського університету чи й працівники пера, але навіть колишня його наречена Ольга Олійник, що живе тепер у Польщі і була разом з ним до останніх годин його життя. У неї збереглися деякі папери Антонича, між іншим листи до нього різних письменників та критиків і друковані рецензії про його поетичні збірки, але майже не збереглося листів Антонича до інших людей, що могли б бути найцікавішими і найціннішими для вивчення його життя і творчості.

У передмові до „Вибраних поезій” Богдана І. Антонича, виданих у Krakowі 1940 р., Богдан Романенчук подав, що „народився Антонич 5 жовтня 1909 року в селі Новиці, Горлицького повіту. Першу освіту здобував собі приватно, вдома, а середню в польській гімназії в Сяноці. Восени 1928 р. вступив на Львівський університет, де вивчав т. зв. слов'янську філологію. Студії покінчив дипломом магістра філософії в 1933 році.”

Ці сухі біографічні дані не дають майже нічого для з'ясування середовища домашнього чи гімназійного, в якому виростав і формувався майбутній поет, високої кляси лірик. Так, наприклад, до останнього часу залишалося невідомим, що справжнє прізвище його батька-священика було Кіт, яке він змінив на Антонич; що Богдан Ігор народився на Лемківщині,

але перебував там недовго, бо незабаром батько його був перенесений на іншу парафію, поза Лемківщиною. Невірне, мабуть, також твердження д-ра Д. Бучинського, що „лемківським діялектом говорив він чудово”, бо, поза наголосами, впливу лемківської говірки в Антонича непомітно. Нічого невідомо і про його гімназійні роки в Сяноці, про його вчителів, товаришів, про його тодішні зацікавлення, які мали вирішальний вплив на його поетичну творчість, як, наприклад, безсумнівно наполегливе студіювання поетичних збірок польських поетів Казимира Вєржинського і Юліана Тувіма, відгомін чого можна знайти в спортивних поезіях Антонича і навіть у пізніших його урбаністичних віршах. Не встановлено і точної дати його смерті: Б. Романенчук подає тільки 1937 рік, Ольга Олійник у своїх спогадах пише про липень 1937 або 5 липня 1937 року, а Українська Радянська Енциклопедія встановлює дату його смерті на... 6 серпня 1937 року, хоч насправді помер Антонич у Львові 6 липня 1937 року.

Більш відомі вже його університетські часи, що про них говорять і Богдан Романенчук, і Ярослав Рудницький, і Володимир Барагура (останній у „Свободі” з 8 травня 1953 р.).

З поезій Антонича, вміщених у першій його збірці „Привітання життя”, можна вивести безсумнівний висновок, що писав він уже в гімназії, і тому не можна погодитися з твердженням Б. Романенчука, що почав Антонич писати „на університетській лавці” і що перші свої вірші відчував на сходинах львівських студентів-україністів.

Згідно з свідченням тих, що писали досі про Антонича, перший вірш надрукував він 1931 року в журналі „Вогні”, і того ж року вийшла його збірка „Привітання життя”, порівняльно сира, з впливом польського наголосу і з польськими лексичними запозиченнями, але з віршами, що вже вказують на майбутнього майстра. В цій збірці вміщена і його чудова „Зелена елегія”, ліричний спогад про гімназійні роки, яка й доводить нашу тезу, що писати почав Антонич ще в хлоп'ячому віці:

Стільки минуло вже літ,
полотном забуття їх накрито.
Нині вже інший є світ,
Може зісталось клейно.

Іноді вийму старий,
запорошений з віршами зпиток,
Замкнений в шафі від літ.
Так, це було вже давно.

Завершеним поетом, прекрасним, чистим ліриком, багатим на мовні і поетичні засоби, зокрема на метафори, виступив Антонич у другій своїй збірці, що вийшла у видавництві націоналістичного студентства „Студентський Шлях”, редактованому наприкінці 1943 року мною в заступстві В. Янова, який після Студентського Конгресу перебував у в'язниці. Передані тоді для видання й оформлені Антоничем у збірку вірші „Три перстені” були справжнім поетичним „об'явленням”, новим словом в поезії, і редакція та видавці „Студентського Шляху” доклали всіх зусиль, щоб їх видати. Книжка здобула захоплену критику, і, на мій погляд, вона єдина варта була літературної нагороди, що її в січні 1935 року львівське Товариство письменників і журналістів ім. Франка розділило, як і в 1933 р., між кількома авторами. Найкращу оцінку цієї збірки, як і взагалі найвірнішу характеристику Антонича, як поета — із роду тих правдивих, „канонічних” ліриків, що їм призначено гаснути молодими — дав Євген Маланюк у своєму посмертному есеї „Богдан І. Антонич”, надрукованому у львівському „Вістнику”, кн. 9 за вересень 1937 року. Визнаючи книжку „Три перстені”, як книгу поетової весни, книгу неповторного квітнення, справді живу й органічну лірику, Маланюк тоді писав:

„Цією книгою промовила вперше в сучасній українській поезії найбільш може занедбана, найбільш німотна окраїна — Лемківщина. Промовила всеукраїнською літературною мовою... але — це найважливіше, найістотніше — мова та не була силуваною, абстрактною „літературою”, лише справді живим голосом життя, справді поезію, вирослою з ґрунту, міцно, аж якось „рослинно” зв'язаною з цілою областю землі.”

В той час, після моого виходу з польської в'язниці в серпні 1933 р., під час перебування в якій я й познайомився з друкованими по журналах віршами Антонича і з його першою збіркою, Антонич співпрацював активно в усіх націоналістичних виданнях: „Вістнику” Дм. Донцова, в „Дажбозі” Є. Ю. Пеленського і в

„Студентськім Шляху”. Це треба підкреслити сьогодні, коли й деякі навіть націоналісти пробують „відв'язати” Антонича від націоналістичного руху, а то й націоналізму, мовляв, до „ніякої ідеологічної групи Антонич себе не зачислював”. В 1933—1934 рр. Антонич не тільки друкував свої твори в націоналістичних журналах, але й активно виступав, як виразник націоналістичної групи, в еселях, друкованих під ім'ям Дан Антонич у „Дажбозі”, зокрема в полемічній статті, надрукованій під псевдонімом Зоїл у „Вістнику” Дм. Донцова (книжка 2-га за 1934 рік). В цих статтях Антонич виступав і проти галицьких „европейтів”, і проти модного в той час советофільства, і навіть проти „японських моралістів”, як називав він журнал „Дзвони”, не зважаючи на те, що в ньому він співпрацював, починаючи від 1932 року.

Пізніше, в 1935—1937 роках, Антонич відійшов від близької співпраці у „Вістнику” і друкував уже свої твори в критикованій ним „Назустрічі”, але водночас і в католицьких „Дзвонах”, які й видали в 1936 році його „Книгу Лева”.

Всі ці переходи суттєвого впливу на напрям творчості Антонича не мали. Вона, як була, так і залишилася глибоко національною, а то й націоналістичною, хоч не мала нічого спільногого з патріотичними закликами, які, за словами деяких критиків, характеризують буцімто справжню „націоналістичну” поезію. Своею поетичне „Вірою” висловив Антонич щиро й переконливо у своєму слові про „Становище поета”, виголошенному під час роздачі літературних нагород 31 січня 1935 року у Львові і надрукованому в „Назустрічі” з 15 лютого 1935 р.:

„Я сам у своїх поезіях, — казав він, — підкреслю свою національну та навіть расову приналежність не тільки в змісті, але що важніше і трудніше — ще й у формі. Роблю це менше за надуманою програмою, більше з внутрішньої потреби вірності світові, що з нього вийшов. Проти деяких голосів, ідейно я себе знайшов від першого рядка, що написав. Основ свого світогляду ніколи не змінював, що не значить, щоб завжди не оформлював його точніше й не викінчував його у подробицях. Людина це незавершена статуя, жива людина тво-

риться в кожному дні, в кожній хвилині. Не шукаю фікційного Окциденту з львівської ка-варні, але несмілій підходжу до традицій моєї землі . . . ”

Найближчою щодо своєї ліричності і мистецьких настанов та засобів до Антоничевих „Трьох перстенів” є книжка „Зелена Євангелія”, приготовлювана вже з 1934 р., але видана, з огляду на різні обставини, аж по смерті поета, в 1938 р. Складена „Зелена Євангелія” з віршів захоплених і життєрадісних, як і „Три перстені” з їх елегіями про співучі двері, про ключі від кохання, про перстень пісні, перстень молодості і перстень ночі.

Завершення, а з цим і видання „Зеленої Євангелії” відсунули передусім наполегливі шукання Антоничем нового поетичного вислову, нової форми, намагання злагатити свої мистецькі засоби, його, виявлене вже в гімназійних роках, зацікавлення образтворчим мистецтвом (він добре малював), засвідчене в останні роки його життя рецензіями з виставок і еселями на тему „національного мистецтва”.

Виявом Антоничевого шукання в тих роках (1935—1936), його мистецького експериментування була збірка філософічної лірики „Книга Лева”, що одержала літературну нагороду Українського Католицького Союзу, який вдавав журнал „Дзвони”, редактований д-ром П. Ісаєвим, і книжка урбаністичних поезій „Ротації”, надрукована 1938 року, вже по смерті поета разом із „Зеленою Євангелією”.

В усій своїй короткій, але багатосторонній і гарячковій творчості, до якої треба ще зарахувати неопубліковану збірку релігійних поезій „Велика гармонія” і лібретто до опери „Довбуш” (рукописи зберігаються у Святослава Гординського), Антонич був не тільки новатором, але й першим українським поетом-модерністом, що свої поетичні засоби черпав з незглибних джерел української мови, народньої творчості і мистецтва. З цього погляду — поруч Тичини — Антонич є другим своєрідним феноменом в українській поезії останнього півсторіччя.

Творчість Антонича викликає все більше зацікавлення не тільки на еміграції — серед молодих поетів-модерністів, але й серед українських поетів у Польщі і навіть в Україні, де вплив його помітний на поетичній творчості та-

Богдан Ігор Антонік

СЛОВО ПРО ПОЛК ПІХОТИ

Ми молодість тверду і кучеряву
Складасмо, мов прапор, на ляфетах.
У куряви цілус очі слава,
Горять на небі кулі і комети.

Змішалися, у куряви склубившиесь,
Статуї й люди перед арсеналом.
Ми, на багнети сонце настремивши,
Виходимо нестримно і зухвало.

Юрба в вертепах вулиць, наче повінь.
З-під ратуші зриваються два леви,
Біжать в юрбу, толочать, брук сплив кров'ю,
Юрба кипить, шаліє. Місце левам!

Під гул, під бряз валторень і тарелів
Виходять леви попереду роти,
Ведуть їх. Хай їх вітають трелем
Пузони полку п'ятого піхоти!

Хай всі, хай всі побачать і почують
З трибун, з бальконів, з брам,
з дахів ербілистіх:
Востаннє вам піхота салютує!
Шрапнелі сонця вибухають в місті.

Ми молодість тверду і кучеряву
Складасмо, мов прапор, на ляфетах.
У куряви, на синім небі сяє
Майбутньої Республіки плянeta.

ких поетів, як Ліна Костенко, учень Довженка, Микола Вингранівський та інші. Це ж Антонича, як єдиного досі із західноукраїнських поетів „буржуазно-націоналістичного” напрямку, визнано навіть в Українській Радянській Енциклопедії, з одного боку, де підкреслено його „життерадіність і матеріалістичний (?! — Б. К.) підхід до зображення природи (в пейзажній ліриці)”, а з другого боку засуджено його за „стояння поза політикою, химерну фантастику і пессимізм”.

Останнього — пессимізму — було в Антонича найменше. Його він заперечував кожним своїм розсміянім віршем, що мало в якому з них не було згадано „сонця”.

Не був пессимістом Антонич, не зважаючи на те, що свою передчасну й незабарну смерть передбачав до болю живо і виразно. Тож ще в березні 1936 року у вірші „Дім за зорею” він дав спокійну візію свого відходу:

Від'їду вже. Тут був я тільки принагідним гостем.
До інших зір молитимусь і інших ждати ранків...
Живу коротку мить. Чи довше житиму, не знаю,
Тож вчусь в рослин сп'яніння зросту і буяння соків.
Мабуть, мій дім не тут. **Мабуть** аж за зорею.

Петро Кізко

МОСКАЛІ В УКРАЇНСЬКІЙ ПІДСОВЕТСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

В Україні написано багато літературних творів, які засвідчують, що большевицька влада з самих початків революції 1917-го року і аж через другу світову війну встановлювалася і укріплялася там з допомогою або ж і за безпосередньою інтервенцією москалів. Тому теза Леніна, як і твердження інших московсько-большевицьких пропагандистів, нібито український народ сам, з доброї волі, „першим пішов у революції 1917-го року за російським (великоруським) народом”, є звичайною брехнею.

Проілюструємо це фактами, взятыми з ряду beletrystичних та драматургічних творів, на писаних українськими підсоветськими письменниками в повоєнних роках.

Драматург Микола Зарудний у п'єсі „Ніч і полум'я” змальовує одчайдущий збройний спротив військ Центральної Ради УНР під час облоги Києва в 1918-му році. Армія Центральної Ради героїчним зусиллям здобуває успіх, громить большевиків. Один із большевицьких ватажків, Тарас, опиняється в скрутній ситуації. Тарасів приятель Микола заявляє, що червоні з усіх боків оточені петлюрівськими військами, що влада большевиків не втримається. На це Тарас відповідає: „Але ми переможемо, бо ми не самі. Нам Пітер і Москва простягають братерську руку, Миколо, а разом ми — скеля гранітна. Ось прислала партія Орлова. Залишив у Тулі дружину, доньку і прийшов допомагати нам визволяти Україну”.

Справді, лише збройною інвазією встановила Москва свою владу на Україні. Не українці, а московські комісари типу Орлова з п'єси Зарудного встановлювали большевицьку владу на українських землях.

Подібне бачимо в романі Олеся Гончара „Перекоп”, присвяченому темі „громадянської війни” на Україні. Як і в п'єсі Зарудного, в романі „Перекоп” діють московські командири і начальники. В боротьбі за советську владу в Криму головну роль відіграє командир большевицької чоти з сибірської дивізії Старков, а поруч нього — московський комісар Бронніков. Під тиском цих москалів українське населен-

ня Криму змушене було відправляти в Москву і Ленінград хліб.

Не втрималася б була большевицька влада в Україні і під час другої світової війни, якби не москалі. Знаючи це, Москва не довіряла частинам советської армії, складеним із українців; на всі найважливіші командні пости Москва ставила своїх людей, бо була певна, що вони советську імперію будуть боронити до останнього віддиху.

В романі-трилогії Олеся Гончара „Прародинонці” як головний герой виступає москаль Воронцов — заступник політрука полку. Майор Воронцов зображеній письменником як людина, що знає „тисячі шляхів до серця солдата”, він був у полку ніби „мати в сім’ї”. Один із советських критиків писав про роман Гончара „Прародинонці”: „... Вплив Воронцова відчутий скрізь. Письменник показав, як устами замполіта говорить з воїнами партія, образ якої проходить через весь твір.” Партия — значить Москва, отже, Воронцов виступає в „Прародинонцях” як прадідом Москви, що втілює в собі всі її імперіялістично-загарбницькі цілі.

В п’есі Анатоля Шияна „Зірниці” комісаром большевицького партизанського загону на українській землі виступає москаль Рябінін, цей, як він сам про себе каже, виходець із „потомствених російських металістів”. У п’есі Костянтина Жука „Брати” головний герой — москаль Романов. Щоб надати одноцілості метті і прагненням московського командира і його підлеглих українських солдатів, письменник втискує в уста старого українського боцмана Тараса Крутъка такі слова: „Отже, хлопці, битися будемо за Севастополь (мовиться про облогу Севастополя німцями під час другої світової війни, — прим. наша), за Київ, за Москву, за нашу батьківщину...”. Сама назва п’еси Жука „Брати” має символізувати „брательську дружбу” москалів і українців.

Майор Романов у широко закроєному романі Натана Рибака „Близькавкам назустріч”, положений німцями Філіпов у романі Юрія Збанацького „Єдина”, а крім того ще Стьопін і багато інших — усе це москалі, родом як не з Тули, то з Жигулів, Рязані, Орла і т. д., і всі вони — ревні охоронці й оборонці советської імперії, носії московського імперіялізму-колоніялізму. Вони на Україні в усі часи — воєнні

й невоєнні — займають найвищі місця в армії, партії, уряді, торговлі, профспілках тощо. При цьому характеристична річ: ані в одному з згаданих творів ми не зустріли москаля, який був зображеній письменником негативно. Навпаки, всі вони — чесні, хоробрі, людяні й товариські, що, очевидчаки, не відповідає життєвій правді, бо знаємо не тільки ми, що москалі завжди відзначалися брутальністю, жорстокістю, почуттям власної вищоти й зневаги до людей немосковської національності. Також ні в одному з прочитаних нами літературних творів на теми шахрайства, спекуляції і грабежництва не зустрічали ми персонажа-москаля, як спричинника тих явищ. Як тільки мова йде про крадіжки та хабарі — обов’язково виступають люди з українськими іменами. Свого часу в українській пресі ми відзначали виступ у журналі „Дніпро” та в київській „Літературній Газеті” советського письменника Василя Большана з його дуже промовистою статтею на теми молоді („Маруся йотравилася”). Виявляється, що занесені москалями в Україну пісні, як „Маруся ти Маруся, открай свої глаза”, „Шумел камиш, дерев’я гнулісь”, „Кірпічкі” і т. д. надзвичайно поширені і в сучасну пору. Тим часом ні Большан, ані жаден інший підсоветський письменник не мають права вказати на справжній корінь того великого лиха, що деморалізує українську молодь.

Правда, є у романіста і драматурга Вадима Собка роман „Помилка прокурора Махова”, в якому зображується прокурор-москаль Махов, що йому культ власної особи засліпив очі і в тій своїй сліпоті він замикав до в’язниць ні в чому невинних людей. Але ж, знову таки, цього московського держиморду в романі кінець-кінцем виправдується тим, що він... визнав свої помилки! Виходить, що за помилку, зроблену за фабричним варстатом, робітника заганяють туди, де „козам роги правлять”, а прокуророві Махову, який безпідставно засуджує до тюрми жінку, дарується провину, бо він — Махов, а не, скажімо, Петренко чи Іваненко.

Є в Сосюри поема під назвою „Дочка лісника”. В цій поемі описується, як один большевицький партизан-москаль поранений потрапляє до хати старого українського лісника. Ліс-

никова дочка, гарненька Ганнуся виліковує москаля, і він, одужавши, каже до неї:

Я росіянин. Та Україна
для мене рідна, як і Русь.
Люблю Шевченка я Тараса,
як Пушкіна ти любиш спів.
Я із Рязані, ти з Донбасу,
та я й за тебе кров пролив.

Після такого „зворушливого” признання, не лише Ганнуся, а й її старий батько — всі втрьох — ідуть „захищати родину”...

Цей приклад ми навели для того, щоб показати, що Україна в „сім’ї братніх народів ССР” перебуває в куди гіршій ситуації, ніж це було в найреакційніші царські чорносотенні часи Шевченкової Катерини. Бо в тих часах, коли москаль брутально глумився над долею української дівчини, Шевченко міг виступити в її обороні, міг написати:

Кохайтесь, чорнобриві,
Та не з москалями...

А тепер отакі-от як Сосюра і йому подібні пропагують у своїх творах „красу” московського гвалтування й розбою в Україні. Все щастя в тому, що ані Сосюра, ані Шиян, Собко чи Рибак — не репрезентанти народу, а його зрадники, московські запроданці. Через те, вертаючись до порушеної теми, можна сказати одне: не українці пішли у 1917-му році за москалями у їх боротьбі за встановлення соввласти, і не українці відстоювали ту владу під час другої світової війни — боролися за це москали орлови, воронови, воронцови, рябініни, філіпови, стъопіни та іхні холуї типу сосюра і собків.

ПОВІДОМЛЕНИЯ

ГОЛОВНА УПРАВА ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ ЧОТИРЬОХ СВОБІД УКРАЇНИ

п о в і д о м л яє,

*що в дніях 11-го і 12-го лютого 1961 року
в домі Організації Визвольного Фронту
(315 Іст 10-та вулиця в Нью Йорку)*

в і д б у д е т с я

ХІ-Й З'ЇЗД ООСУ

З КНИЖКОВОЇ ПОЛИЦІ

ПРАВО НА БАТЬКІВЩИНУ

Минулого року в квітні, з рамені Євангельської Академії в Арнольдгеймі, Німеччина, відбулася наукова конференція, присвячена питанням Права й Батьківщини. Висліди тої конференції вміщено в окремому збірнику ч. 3, виданому німецькою мовою. В цьому збірнику зустрічаємо на стор. 104—136 доповідь д-ра Георгія Гайке з Гамбургу на тему правних питань повороту примусово виселеного населення країн східного блоکу, що виявляє зainteresування українським питанням взагалі в Польщі й Росії.

Д-р Гайке розпочинає свою доповідь аналізою українського населення в Польщі перед другою світовою війною, і, на основі польських джерел („Право й життя”, Варшава, 1956 р., ч. 7, стор. 6), стверджує, що під сучасну пору перебуває в тій країні коло 600.000 українців. Поселення їх простягається від воєводства Білостоку вниз понад річками Бугом і Сяном, а також уздовж Карпат на Лемківщині.

Далі д-р Гайке говорить про натягнені відносини між українцями та поляками, які, мовляв, походять ще від часів гетьмана Богдана Хмельницького, і докладніше зупиняється над українсько-польською війною 1919/20 рр. Не поминає також веденої Варшавою, між обома світовими війнами, політики сполящення українців. Згадує про невиконані Польщею обіцянки щодо автономних прав Західної України, що, за його словами, спричиняло часті повстання в 1930—38 рр. Ці твердження автор спирає на праці Ляйге „Українці Галичини в боротьбі за створення Української Держави”, яка була видана в Берліні у 1943 р. лише для урядового вживання.

У Генеральний Губернії, пише д-р Гайке, німці роз’ятрювали та поглиблювали українсько-польське непорозуміння й використовували його. Автор помилково уважає, що метою створення в 1941 р. Дивізії Галичина було поборювання польського руху спротиву. Згадавши про ліквідацію уряду Ярослава Стецька, автор стверджує, що українці, які спочатку захоплювалися німцями, гостро змінили до них своє відношення, не міняючи рівночасно ворожого відношення до поляків та большевиків. Після ліквідації уряду України, пише д-р Гайке, ОУН та УПА спрямовують свою боротьбу рівночасно проти Німеччини, Польщі та ССРР.

6-го липня 1945 р. підписано договір між Польщею та ССРР про обмін населення, зокрема українсько-польського, внаслідок якого Польща нібито осігнула національну одноцілість. Д-р Гайке згадує, що лемки поставилися до тої справи вороже, і тоді Варшава розпочала так звану акцію „W” — примусове переселення українців до ССРР, в чому українці ставили опір всякими можливими способами. В консеквенції такої акції потерпів, як згадано, греко-католицький єпископ Коциловський з Перемишля та посилено акцію УПА, що оперувала в той час на Закерзонні. На початку 1947 р., коли польська міліція виявила свою неспро-

можність, кинуто проти УПА військові відділи. Військовою акцією керував генерал Сверчевський, який закінчив 1927 р. Військову Академію в Москві. 28 березня 1947 р. він згинув з рук вояків УПА, після чого поляки розпочали жорстоку відплату.

На початку квітня 1947 р. польські війська спільно зsovетськими під виглядом боротьби з УПА повели масове переселення українців на т. зв. землі одзискані.

30-го червня 1947 р. польська газета „Жеч Постолита” писала, що „українські терористичні банди” зліквидовано. Але 14 вересня того ж року, за повідомленнями Юнайтед Прес, 35 озброєних українців перейшли австрійський кордон і заявили, що вони є передовим відділом групи УПА Ст. Бандери, що продирається через Чехо-Словаччину на захід.

Вертаючись до польської акції переселення українців, д-р Гайке покликається на варшавський часопис „Життя Господарче”, який в ч. 21 з 28 жовтня 1956 р. повідомляв, що 1947 року з округи Грубешова та Томашева переселено примусово 20.000 українців. Внаслідок акції „W”, пише автор, спорожніли лемківські села, закрито українські школи, спалено греко-католицькі церкви, а населення без огляду на вік і стать вигнано з їх батьківщини без жадних правних підстав, без вироків, без доказу будь-якої вині, тільки під зациком допомоги УПА.

Оселювано цих, як їх поляки називали „бандитів” на бувших німецьких територіях під Польщею малими, розпорошеними групами, без права змінювати призначене місце побуту, з гострою контролю над ними збоку Уряду Безпеки (УБ). Автор наводить кілька прикладів польського терору над українцями.

Як виходить з польського статистичного річника за 1957 р., в р. 1955/56 не було в Польщі ні одної української школи, а в 1956/57 було лише 2 школи з українською викладовою мовою, до якої вчашало 56 учнів.

Акцію „W” закінчено декретом з 27 липня 1949 р., яким держава перебрала в своє посідання маєтки примусових переселенців. Декретом з 5 вересня 1947 р. віддано під державну контролю маєтки українських переселенців до СССР. Розпорядженням польського президента з 3 грудня 1927 р. встановлено прикордонну смугу на 30 км ширини, в якій заборонено проживати українцям. Проте, автор подає список восьмість, округ та місцевостей, з якого видно, що ту прикордонну смугу поширило вздовж південного й північно-східнього кордону Польщі на 50, а подекуди й 100 кілометрів. Українці мають право набувати сільсько-гospодарський реманент і обробляти землю лише на теренах, відібраних від німців. Надсянська смуга і досі стоїть пусткою внаслідок польської політики, ворожої супроти українства.

Любов і прив’язання українців до батьківщини змушували їх вертатися на рідні землі. І так, вже в 1955 році із Штеттину повернулося на Лемківщину 54 родини. В 1956 р. українці в Польщі дістають деякі полеглі. Тоді засновано українське соціально-культурне об’єднання, що видає свій часопис „Наше Слово” і 17 червня 1956 р. Відбуло у Варшаві з’їзд, на якому обговорювалося, зокрема, питання повороту українців на

рідні землі. Польський уряд не міг не узгляднити деякі з тих домагань, і в 1956 р. повернулося з Польщі ще тисяча українців.

В лютому 1957 р. створено у Варшаві Комісію для меншостевих питань, яка складалася з 15-ти членів — поляків та представників національних меншостей, як також уповноваженого міністерства внутрішніх справ. Одним із завдань комісії було дослідження зголосень жидів, німців та українців в справі відшкодування та повороту на рідні землі. Польська Рада Міністрів створила також Комісію для розвитку західних теренів, яка мала б займатися питанням переселеніх українців.

Автор слушно вважає, що примусове переселення українців із їх прадідівської землі було великою несправедливістю, якої не можна направити створенням на „одзисканих землях” українських шкіл, відкриттям при варшавському університеті катедри української філології чи навіть поворотом переселених українців на Лемківщину.

Автор стверджує, що останнім часом варшавський уряд виразно намагається відділити лемків від українців, як „окремий народ”.

Поляки не почивають себе певно на „одзисканих землях” і видають багато літератури у різних мовах в обороні свого стану посідання.

Д-р О. Соколович

ОРГАНІЗАЦІЇ ВІЗВОЛЬНОГО ФРОНТУ ВІДЗНАЧИЛИ ПЕРШІ РОКОВИНИ СМЕРТИ С. П. СТЕПАНА БАНДЕРИ

Балтиморе, Мд.

Заходами 14-го Відділу ООЧСУ і Осередку СУМА українська громада міста Балтиморе гідно відзначила першу річницю смерті сл. п. Степана Бандери, як рівнож вшанувала пам’ять Симона Петлюри, Евгена Коновальця і Романа Шухевича-Чупринки. В неділю 16-го жовтня ц. р. в обох гр.-кат. церквах відправлено Служби Божі і панахиди, а в пополудневих годинах влаштовано „Свято Героїв” при великій участі громадянства. Програма свята складалася з доповіді організаційного референта ГУ ООЧСУ, п. Володимира Боровика, виступу хору 14-го Відділу ООЧСУ під орудою п. Івана Сенюти та декламацій, що їх виголосили Андрій Чорний, Маруся Радь і Роман Стельмах. Закінчено свято співом „Не пора, не пора”.

О. Ю.

Чікаго, Ілл.

15-го жовтня ц. р. українська спільнота чікагівської метрополії, старанням Організації Візвольного Фронту, відзначила в жалобі день трагічної смерті Прорвідника ОУН, сл. п. С. Бандери, що згинув з рук кремлівських агентів. О год. 6-ї вечора у віцьєрі наповнений вірними церкві св. Миколая відчувалося дивне збудження, коли почалася панахида. Парох о. д-р проф. М. Ваврик виголосив зворушливу промову, наївши багато прикладів з повного самопожертв життя

великого революціонера і патріота. Під час панахиди співав чоловічий хор „Сурма” під керівництвом Юрія Яримовича. О год. 7-ї вечора того ж дня в авдиторії СУМА при виповненні по береги залі відбулася жалобна академія, яку започаткувала гуртова мельодеклямація у виконанні юних сумівців під мистецьким керівництвом проф. Ю. Сидоровича: „Поклін-присяга С. Бандери від сумівської молоді”.

Гість з Торонто, Голова Ліги Визволення України, д-р Роман Малащук виголосив промову, в якій підкреслив заслуги Степана Бандери для української визвольної справи. Хор „Чайка” з південного Чікаро під керівництвом п-ні М. Галан відспівав три пісні „Ой Морозе, Морозенко”, „Ой впав стрілець” і „Зірвалася хуртовина”. В дальшій частині програми була гуртова деклямація у виконанні членів Осередку СУМА ім. М. Павлушкиова вірша „Терновий вінець” О. Олеся. Жалобну академію закінчив виступ новозорганізованої духової оркестри СУМА, яка разом зі сумівським хором виконала „Журавлі” під диригентурою проф. І. Повалячека.

Ф. б.

Дітройт, Міч.

15-го жовтня ц. р. о год. 8-ї вечора в українській церкві Непорочного Зачаття відправлено панахиду за спокій душі Провідника. Панахиду правили о. декан д-р Степан Кнап, о. М. Бохневич і о. Шехович. Проповідь виголосив о. І. Прокопович. Співав хор під орудою п. Я. Филипова. 16-го жовтня в переповненій залі Українського Народного Дому відбулася жалобна академія. Відкрив її короткою промовою мгр. С. Кравчишин, після чого представлено „Символічний Акт”, у якому оркестра СУМА відіграла апель, а в часі апелю п. Я. Коновалський відрецитував вірш О. Лубської, присвячений Ст. Бандери. Головним промовцем був д-р Михайло Дужий. У дальшій частині програми був виступ Капелі Юних Бандуристів СУМА ім. П. Орлика під проводом п. Гр. Назаренка. Юна сумівка Катруся Копач відрецитувала монтаж Б. Нижанківського п. и. „Лист у просторі”. Накінець оркестра СУМА під проводом д-ра Кушніра відіграла кілька пісень. Співом національного гімну закінчено академію.

б-к

Піттсбург, Па.

В неділю 30-го жовтня ц. р. заходами Організації Визвольного Фронту Піттсбурщини вшановано День Української Зброй — Свято УПА і віддано поклін Провідникам Українських Націоналістів сл. п. Степанові Бандері — у першу річницю його трагічної смерті. Жалобна академія відбулася в приміщенні Української Залі при 18 і Сідней вул. Як ніколи дотепер, ця простора залі виповнена громадянством не лише з Піттсбурщини, але й довколишніх міст: Карнегі, Ембріджу і Мікізраксу. Академію відкрив Голова 21 Відділу ООЧСУ п. П. Германський, а доповідь виголосив п. Володимир Мазур. В мистецькій частині виступили: хор ООЧСУ „Кобзар” та мандолінова оркестра

юних сумівців під управою п. Ізидора Луковського. Деклямували юні сумівки Леся Мельничук і Олена Коваль. Академія була коротка, але змістовна і мала не лише естетичні, але й національно-виховні прикмети. Вони дуже важливі у громадському житті, зокрема у відзначуванні національних роковин чи інших подій суспільно-громадського характеру. В день жалоби відправлено панахиду в українській католицькій церкві при 7-ї вулиці та в українській православній церкві при 18-ї вулиці.

н. п.

Амстердам, Н. Й.

Старанням 15-го Відділу ООЧСУ в Амстердамі влаштовано 16-го жовтня жалобну академію для відзначення перших роковин трагічної смерти великого державного мужа України, Провідника ОУН, сл. п. Степана Бандери. Академію попередила панахида в українській катол. церкві св. о. Миколая, яку відслужив о. Лев Ліщинський. У панахиді взяли організаційну участь члени ООЧСУ, ОбВУА, Пласту та ширше громадянство; під час панахиди пластуни держали почесну стійку з прaporами. Академію відкрив секретар Відділу ООЧСУ, Осип Пащак, закликавши присутніх постянням з місць та однохвилинною мовчанкою вшанувати пам'ять Покійного. Пані І. Свідерська з великом відчуттям відрецитувала вірш „Ізраїль”. Доповідь про життєвий шлях Степана Бандери, його революційну боротьбу і ролю у визвольних змаганнях українського народу виголосив п. В. Вересюк. Опісля дві деклямації, присвячені Провідникові, виконали Леся Пащак і Марія Зенич. В дальшій програмі йшли сольові виступи п. С. Когута та п. І. Семчука при акомпаніменті п-ни Ярослави Когут. Фортепіанове сольо „За Рідний край” виконала Леся Пащак, а музичний гурток в складі: М. Варшона, М. Мельник, П. Балаба, В. Ільницький, М. Федаш, І. Стадник, Р. Тереско, М. Кравчук, Д. Семеген під мистецьким керівництвом п. В. Боднара виконав „Ой Морозе, Морозенко”, „Засяло сонце золоте” та декілька стрілецьких пісень. Жалобну академію закінчено відспіванням українського гімну.

у.

Лос Анджелес, Каїф.

З ініціативи Делегатури ООЧСУ в Лос Анджелес місцева українська громада зложила поклін великому синові України у першу річницю його трагічної смерті. 15-го жовтня ц. р. влаштовано жалобну академію, мистецьку програму якої виконали пп. О. Брікнер (фортепіанове сольо), Лев Вахнянин (тенор) і В. Божик (рецитація). Святочне слово виголосив мгр. О. Веселій. Наступного дня, в неділю відправлена була панахида за душу великого покійного.

б. г.

ВЧАСНО ВНЕСЕНОЮ ПЕРЕДПЛАТОЮ — ДОПОМАГАСТЕ В РОЗБУДОВІ „ВІСНИКА”.

ПІСЛЯПЛАТИ ЛИШ УСКЛАДНЮЮТЬ І ГАЛЬМУЮТЬ ПРАЦЮ ВИДАВНИЦТВА.

ЗМІСТ „ВІСНИКА” ЗА 1960 РІК:

Загально-політична тематика

- I. В-к — На політичній шахівниці
I. В-к — В Кремлі думають
I. В-к — Микита їде
I. Вовчук — 38 паралеля кривавить
I. Вовчук — Заміктилось
C. Довбуш — Найсильніше духове пережиття в Москві
C. Довбуш — Caveant Consules!
C. Довбуш — Гризня за китайський Туркестан
I. Хорольський — „Антисемітізм” чи антиукраїнізм?
I. Хорольський — З чого починати
I. Хорольський — Державницький розум переміг
I. Хорольський — Передвершинний альпінізм
I. Хорольський — Там сичання — тут лемент
I. Хорольський — Ловлять шпигунів
E. М. — З нотатника
H. К. — За імперською поволокою
A. Орликовський — Нафтова експансія ССР на Середущу Европу
A. Орликовський — Децио про совєтську нафтову експансію
A. Орликовський — Про з'їзд Л. Н. П.
A. Орликовський — Словачька автономія і працівська проблема
Проклямація Президента з 17 липня 1960 і текст Резолюції Конгресу
B. Т. — Про українсько-американські стосунки в Греції
B. Т. — На африканському континенті
B. Т. — Південний Тироль на міжнародному форумі
** — Ще один пленум імперської партії
** — Дужки розкрито
** — Клопоти в Парижі
** — Голосна справа
** — Московський університет дружби народів
** — Труднощі Франції
** — Зустріч поза протоколом
O. Музиченко — Соціалізм у відступі

Світоглядово-політична тематика

- M. Величківський — Хто відповідає?
I. В-к — Кого і за що судили
C. Галамай — Завжди самостійна оцінка
I. Хорольський — Робітниче „Ні”
I. Федорович — Що нам історія
I. Франко — На роковини Т. Г. Шевченка
K. Клявзевіц — Три визнання
Карай-Дубина — Чи віджив капіталізм
M. Чубатий — XI міжнародний конгрес істориків і Україна
M. Кушнір — Наворот сієнтизму
Z. Krasinski — З „меморіалів” (1847-1854)
C. Ламай — Зачерпнім з джерела
X. Орtega i Gasset — Бунт мас 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12

Ч. ч.	Ч. ч.
Редакційна — Думки під Листопад	11
Редакційна — Від елекції до інавгурації	12
O. Соколович — Бандера в насвітленні американських журналістів	10
1 Жнець — Звідусіль	6
9 М. Чировський — Завдання українського студента	10
5 ** В X Річницю	3
6 ** Dulce te Decorum pro Patria Mori	11-12
** — Класти душу за братів, за близьких	12
2 Л. Фрейшин — Митрополит Андрей	12
7-8 С. Килимник — Археологічний конгрес у Києві	11
3	
До джерел державницької думки	
1 I. Безуглов — Про козачі привілеї і стан	3
2 I. Білій — Про козаків	4
4 E. Маланюк — Illustrissimus Dominus Mazepa	1-2
7-8 O. Огоблин — Бендерська конституція 1710 року	5
9 O. Орликовський — Про дипломатичні зносини України з Царгородською Патріархією	5
1-2 2 M. Чировський — Господарство України за літovсько-польських часів	6
9	
В окупованій Україні	
12 O. Андрушків — Сучасний стан математичних наук на Україні	10
1 L. Дмитренко — За синім океаном	6
11 P. Кізко — На „орденоносній” Львівщині	1
7-8 P. Кізко — Мистецька проза без ... мистецтва	9
P. Кізко — Москалі в українській підсоветській літературі	12
4 B. Кравців — Радіохуліганство і „Пола Бай”	10
6 B. Кравців — „Не скусіш душі живої, ні слова живого”	11
1 L. Полтава — Геноцид культури	7-8
3 M. Чировський — Рубleva містерія	12
4 ** — Під окупаційним пресом	2
3 ** — Мільйони агітаторів	4
3 ** — Приборкують молодь	5
4 Карай-Дубина — Під маскою боротьби проти дармоїдів	11
4 O. Музиченко — Техніка перевиховання	11
10	

Поезія

10 B. I. Антонич — Слово про полк піхоти	12
4 Я. Г. — Весна	5
10 C. Головінський — Операція	3
5 Ю. Дараган — Мазепа	1
3 B. Грінвальдт — Вітряк	4
3 B. Грінвальдт — В підпіллі духу	4
11 B. Грінвальдт — Чекаеш	9
5 B. Грінвальдт — Золотодень	9
B. Грінвальдт — Знали чого ідуть	10
12 B. Грінвальдт — 1919	12
B. Грінвальдт — Ромен і кров	12
H. К. — Ty відходиш	10
P. Кізко — Сучасний пейзаж	7-8
L. Костенко — Я прощаюся з рідним краєм	3

Ч. ч.		Ч. ч.	
A. Коссовська — Думки в концерті	9	** — Чому? (Пам'ятник Шевченкові у Вінниці)	3
A. Коссовська — Син	10	Б. Стебельський — Тому (Пам'ятник Шевченка	6
A. Коссовська — Чарівниця-осінь	11	в Вінниці)	9
В. Лесич — Із давніх зоштів	5	X. — З листа молодого поета	9
В. Лесич — Напередодні	7-8		
Е. Маланюк — Голгота	4		
Г. Плоткін — Лист на Батьківщину	3	Суспільно-політичне життя	
М. П. — Сміх	5	I. Вовчук — Слово на XI-їй Зустрічі Українців	
Л. Полтава — Люблю твій дар	9	Канади і ЗДА	7-8
Л. Полтава — Поетові	9	M. Довбач — Зріст добробуту Європи	1
Л. Полтава — Мова	9	С. К. — Прапор з Білого Дому для ООЧСУ	
О. Лубська — І як тут жити	12	в Бінгемптоні	11
О. Лубська — Усю снагу	12	M. Коцибала — Про 11-ий Відділ ООЧСУ	5
В. Янів — В день Першого Листопада	11	K. Н. — Готується голосний суд	6
Л. Полтава — Штаб отамана Махна (поема)	2	K. Н. — XI Міжнародний Конгрес істориків	6
Фейлетони, оповідання, нариси і спогади		A. Орликівський — Великий задум	2
B. Больщак — „Маруся йотравилась”	3	O. Соколович — Перепис населення в ЗДА	1
E. Бражнов — Зелений шум	3-4	O. Соколишин — Український Народний Універ-	
P. Васильченко — В очеретах над Мжою	9	ситет	1
G. Височенко — Зниклий портрет	3	** — Організації Визвольного Фронту відзначили	
G. Височенко — Свій чоловік	7-8	перші роковини смерти сл. п. С. Бандери	12
G. Височенко — Всупереч наказу	10	** — Десятиріччя Відділу ООЧСУ в Йонкерсі	5
G. Височенко — З оповідань бандуриста	11	** — З хроніки Відділів	6
A. Височенко — Останній день комісара	12	** — На оселі СУМА	7-8
B. Г. — Нотатки в такт і без такту	10-11	** — Вісті з Головної Управи ООЧСУ	10-11
O. Ільченко — Козак Мамай	11	** — З діяльності ТУСМ-у	7-8
Ікер — Джерело поезії в хліві	4	** — Національна маніфестація в Торонто	7-8
Карай-Дубина — Гер Петер	10	** — Козацький січень	2
C. Килимник — Обливаний понеділок	6-7-8	** — Різне в світі	4
O. Музиченко — У країні копаного м'яча	9	** — Діла патріарші	5
F. Одрач — Покинута оселя	5-6	** — Змаг в пропаганді	5
M. Островерха — Під Чорним Островом	9	D. Андрієвський — Ів. Вовчук (одверті листи)	2
Подолянин — З староукраїнських спогадів	7-8		
I. Позичанюк — Три брати і всі однакі	2	Бібліографія — рецензії	
I. Позичанюк — Зваба	9	Bібліографія	1-4-5-6-11
I. Позичанюк — Зелений шум	4	I. В-к — Польсько-руssкий діялог	7-8
M. Понеділок — Дорослий	3	V. Капотівський — „Дім збудований на піску”	10
L. Полтава — До 50-річчя з дня смерті Бернсона	1-2	L. П. — „Ми приходім с Востока”	9
Бернштерне	6	** — З рецензії	
B. Січинський — Чужинці про Мазепу	6	** — Що пишуть про літературний твір Уласа	
M. Титов — Телевізор	11	Самчука „Чого не гойть вогонь”	4
Мистецтво, література і критика		D-р О. Соколович — Право на батьківщину	12
I. Вовчук — Завваги на „різні такі міркування”	3		
B. Давиденко — Лист до редакції (критика на „Чо-	9	Комунікати	
го не гойть вогонь”)	12	Zвернення до тих, кому дорога свобода	7-8
B. Кравців — Федъкович в нових літературознав-	6-7-8	Zвернення Проводу ЗЧ ОУН	10
чих публікаціях	1	Повідомлення	9
B. Кравців — Життя і творчість Б. І. Антонича	12	** — Повідомлення ГУ ООЧСУ	12
B. Лесич — Бутовичів „Дім Вічності”	1	9	
B. Лесич — Забуті та непомічені	9	В справі дослідження обставин смерті сл. п. С.	
I. Хорольський — Шукають доріг до найдорож-	6	Бандери	10
чого скарбу	11	Zвернення ЦК АВН	10
F. Одрач — Розмова з мистцем-педагогом	11	Zаклик ЛВУ	10
M. Островерха — По мистецькій виставці Миколи	1	Zаклик ЛВУ і ООЧСУ	11
Бутовича	1	Урочисте проголошення УНФ	11

СПИСОК ЖЕРТВОДАВЦІВ НА „ПІСАНКУ 1960 Р.”

Боффало, Н. І.

Збірщик П. Перцак — листи ч. 168 і 172.

По \$ 10.00 — П. Вілецький.

По \$ 5.00 — П. Потоцький, П. Перцак, В. Мороз, В. Шарван, М. Плегій, В. Михальчук, А. Петришин, П. Медик-Орлик, П. Вендина, Е. Романишин, М. Данило, Д. Пітолай.

По \$ 3.00 — О. Чіп, І. Щерба.

По \$ 2.00 — М. Варицький, І. Матвіїшин, І. Гузар, А. Мороз, Я. Чикота, П. Пусак.

По \$ 1.00 — О. Зілінський.

Збірщик І. Сало — листа ч. 171.

По \$ 5.00 — Д. Крупа.

По \$ 2.00 — М. Беднарік, І. Дроздовський, М. Сташків, П. Вендина.

По \$ 1.00 — І. Саляк, М. Тушницький, Т. Парашак, В. Глухий, Е. Романишин, М. Пелех, Ю. Бурда, В. Юрчишин, М. Курляк, І. Щерба.

Збірщик Е. Луковський, листа ч. 170.

По \$ 25.00 — Євген Луковський.

По \$ 10.00 — Євген Вусатий.

По \$ 5.00 — О. Жаборинський.

По \$ 1.00 — Т. Бліщ.

Збірщик М. Юрків, листа ч. 169.

По \$ 5.00 — М. Юрків, С. Хомин.

По \$ 2.00 — М. Савуляк, Г. Папуга, В. Кусій, С. Дацкевич, М. Різник, М. Тарабан, М. Скробаля, П. Пугач, М. Сенів, Р. Конотопський.

По \$ 1.00 — А. Скібяк, В. Новіцький, І. Вороцяк, В. Басараб, С. Балюта, Г. Печончик.

Збірщик І. Горбачук, листа ч. 167.

По \$ 2.00 — В. Райца.

По \$ 1.00 — Р. Багнок, М. Козаревич, Д. Принь, М. Мочерняк, П. Пугач, В. Регула, П. Нижник, В. Бумбар, Р. Михайлів, С. Мандзій, П. Приндота, М. Осадчук, М. Завадівський, П. Остапчук, П. Козяк, М. Гнатів, В. Середюк, Р. Партика, А. Андрушовський, В. Бойко, Михайло О., С. Красневич, Я. Чикота, В. Щавінський, В. Вільчинський, С. Андрушовський, А. Дейнека, О. Павшик, О. Метринга, П. Артимович.

Дітройт, Міч.

По \$ 3.00 — В. Скульський, М. Федчишин.

По \$ 2.00 — С. Кравчишин, Б. Скасків, О. Прицик, Р. Почовський, С. В., В. Щербій, Л. Футала.

По \$ 1.00 — М. Дужий, М. Дольницький, Винничук, Л. Флин, І. Полозюк, Коровай, Ю. Коваль, М. Дудар, М. Стринадюк, П. Демчук, К. Кочмар, П. Ферко, П. Сапа, Т. Савкунич, М. Кінаш, А. Кульчицький, В. Рижий, Тимочко, Гр. Філь, І. Режок, І. Вонельський, О. Бойко, І. Вацік, І. Васьо, Д. Сулима, І. Василіна, Е. Горечко.

По \$ 0.50 — С. В., Н. Страфанів.

ВСІМ ЖЕРТВОДАВЦІЯМ ЩИРЕ СПАСИВІ!

(Продовження виказу в наступному числі)

ЧИТАЙТЕ — ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ

ТИЖНЕВИК

ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ

Орган Українського Визвольного Руху

Річна передплата:

звич. поштою 7.—дол. — лет. поштою 12.—дол.
„ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ” подає правдиві інформації про події на українських землях та приносить обширні відомості про міжнародні події, насвітлюючи їх в дусі інтересів української справи.

„ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ” речево дискутує суспільні й політичні питання української еміграції і містить хроніку українського життя з усіх закутин світу.

„ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ” — це універсальний часопис української еміграції й тому повинен знайтися в кожній українській хаті.

Зголошення передплати просимо слати до:

Verlag SCHLACH PEREMOHY

München 8, Zeppelinstr. 67, Germany.

У виданні ООЧСУ вже вийшли чудові,
чотирисотикові

РІЗДВЯНІ КАРТКИ

великого формату (4.5" × 7), виконані на
першоякісному папері за мистецькими взо-
рами у характері вітражу

Миколи Бутовича

1-ий взір: мотив старовинної колядки „Братчики, вставайте, коніків сідлайте”

2-ий взір: мотив щедрівки „Щедрик, щедрівочка”

10 ШТ. З КОПЕРТАМИ ЛІШЕ \$ 1.50

Замовлення слати на адресу:

V I S N Y K

P. O. Box, Cooper Station, New York 3, N. Y.

НАБУВАЙТЕ АСИГНАТИ
ВІЗВОЛЬНОГО ФОНДУ!

КОЛЯДУЙТЕ НА
ВІЗВОЛЬНИЙ ФОНД!

ВСЯ ЦЬОГОРІЧНА КОЛЯДА НА
ВІЗВОЛЬНИЙ ФОНД!

ЩЕДРИМИ ПОЖЕРТВАМИ
ПІДСИЛЮЙТЕ ВІЗВОЛЬНУ
БОРОТЬБУ ПРОТИ
МОСКОВСЬКО-БОЛЬШЕВИЦЬКОГО
ІМПЕРІЯЛІЗМУ І КОЛОНІЯЛІЗМУ!

